

ЄДИНИЙ ГУЦУЛЬСЬКИЙ ЖУРНАЛ У СВІТІ
КОНФЕРЕНЦІЇ ГУЦУЛЬСЬКИХ ТОВАРИСТВ АМЕРИКИ Й КАНАДИ

Видає гуцульське товариство "Чорногора", Інк. в Чікаго, Іл.

XXXI

ЛІТО-ОСІНЬ-ЗИМА-ВЕСНА 1999/2000

Ч. 123-124-125-126

Президія на чолі із достойним Леонідом Д. Кучмою, президентом України
IX-го Гуцульського фестивалю в Надвірній Гуцульщині

"ГУЦУЛІЯ"

Єдиний Гуцульський Журнал у Світі
Конференції Гуцульських Товариств Америки й Канади

Видає гуцульське товариство "ЧОРНОГОРА" в Чікаго, Інк.

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Редактор і основник — д-р Микола Домашевський

"HUTSULIYA"

Quarterly Journal

P.O. Box 39149

Chicago, Ill. 60639, USA

ЗМІСТ

Ідемо вперед	1
Тарас Девдюк (Косів) — Задум та здійснення — два крила Миколи Домашевського	1
Дмитро Пожоджук, аспірант Львівського університету с. Космач, Гуцульщина — 280 років відсвяткували Космацька Церква	4
Василь Стеф'юк, театрознавець (Косів) — Вірний приятель Гуцульщини	9
Нестор Библюк, лауреат ЛМП імені Мирослава Ірчана — Про діяльність гуцульського наукового товариства у Львові	12
Тарас Девдюк — Евген Сагайдачний (1886–1961)	14
Дмитро Пожоджук — Гуцульський літопис Миколи Домашевського	16
Калина Ватаманюк — Дух фестивалю згуртовує	18
Петро Сіреджук — Гуцульщина 100 років назад (по матеріалам Галицької преси)	26
Василь Біленчук, (Косів) Володимир Гаюк (Львів) — Дослідник Гуцульщини (До 65-річчя від дня народження та 40-літньої праці історика і культурно-громадського діяча Петра Арсенича)	29
Лідія Орел — А те життя як вишигтя	33
Вийшов IV том "Історії Гуцульщини"	39
Ірина Дубко Филипчак — Павло Пундій — життя і творчість	40
Дмитрові Павличкові сповілися 70-ть років життя	41
Ол. Бебка — Тітка Одотя	42
Літопис села Угоропи (Слідами піастроричних часів)	44
Роман Геник — СУМ у Березові або веселє літо в Карпатах	46
Дмитро Пожоджук — Замело все снігами павколо	47
Д-р. Микола Домашевський — Тарас Девдюк	48
Катерина Домашевська — IX-тий Гуцульський фестиваль в м. Надвірній	49
Оксана Роздольська-Маслянко — Гуцульщина пише свою історію	50
Гуцульські колядники в Чікаго заколядували на журнал "Гуцулія" у різдвяний час 1999/2000	52
Список жертвовувачів	52

ЄДИНИЙ ГУЦУЛЬСЬКИЙ ЖУРНАЛ У СВІТІ
КОНФЕРЕНЦІЇ ГУЦУЛЬСЬКИХ ТОВАРИСТВ АМЕРИКИ Й КАНАДИ

Видає гуцульське товариство "Чорногора", Інк. в Чікаго, Іл.

XXXI

ЛІТО-ОСІНЬ-ЗИМА-ВЕСНА 1999/2000

Ч. 123-126

Ідемо вперед

Великою подією 1999-го року для Гуцульського Дослідного Інституту є вихід з друку 4-го тому Історії Гуцульщини. Цей саме том вийшов на Гуцульщині. У підготовці видання взяли участь Гуцульський Дослідний Інститут у США, відділення Гуцульського Дослідного Інституту на Гуцульщині і Регіональне Об'єднання Дослідників Гуцульщини. Над IV томом працювали науковці з Гуцульщини і других районів України. Книга охоплює широку гаму дослідних матеріалів Гуцульщини.

Із приємністю про це інформуємо читачів, що ця книга буде доставлена всім школам на Гуцульщині, завдяки зафондуванням її Катериною і д-р Миколою Домашевськими і Чікаго, США.

Під час IX гуцульського фестивалю, що відбувся в м. Надвірна, 11-го — 12-го вересня 1999 р також там була презентація й IV-го тому Історії Гуцульщини.

Ми вважаємо вище подані події нашим успіхом і добрим вкладом в нашій праці для добра Гуцульщини.

**Тарас Девдюк
М. Костів**

**ЗАДУМ ТА ЗДІЙСНЕННЯ — ДВА КРИЛА
МИКОЛИ ДОМАШЕВСЬКОГО**

(з нагоди видання 4-го тому "Історії Гуцульщини")

Всі, кому не байдужа дійсниці рідного краю, з нетерпінням очікували появу четвертого тому "Історії Гуцульщини" під головною редакцією доктора Миколи Домашевського, відомого серед широких кіл як невтомного дослідника цього несамовито виразного регіону Карпат, голови Гуцульського Дослідного Інституту в Чікаго та довголітнього редактора журналу "Гуцулія".

Це нетерпіння можна було пояснити тільки, тим, що попередньо видані три томи(!) "Історії Гуцульщини" Миколи Домашевського промовисто засвідчили, що читач та патріот своєї вітчизни отримав справді гідний подарунок, значення якого для майбутнього важко переоцінити. В засобах масової інформації час від часу з'являлися схвалальні відгуки, рецензії як "Молодь України" (автор статті — засłużений майстер народної творчості та лавреат державної премії імені І. Огієнка

Дмитро Пожоджук стверджувала, що "Історія Гуцульщини Миколи Домашевського — справжній Гуцульський Літопис. Вона вартує того, щоб її мав у своїй бібліотеці кожен горянин. А сам Микола Домашевський заслуговує найвищої похвали за свою титанічну працю, яка залишиться неоціненим скарбом для наступних поколінь гуцулів".

І ось нещодавно у Львові відбулася презентація очікуваного тому, що з'явився у відомому видавництві "ЛОГОС". (директор В. Гаюк). У підготовці видання вз'яли активну участь Гуцульський Дослідний Інститут в Чікаго, а також — його відділення на Гуцульщині, регіональне об'єднання дослідників Гуцульщини з центром у Львові, Конференція Гуцульських Товаристств Америки та Канади та інші. Над четвертим томом віддано працював колектив науковців, без яких, зрозуміло, "Історія Гуцульщини" не мала б такого повного та цілісногозвучання. Тому треба видати належне фахівцям Нестору Библюку, Петрові Сіреджуку, Іванові Могитичу, Ігорю Пеліпейкові, Ларисі Куршельницькій, Миколі Бандрівському, Володимиру Стеф'юку, Юрію Балагураку, Георгію Бойку, Степанові Стойку, Григорію Гуцуляку, Василеві Данишу, Юрію Стефураку, Олегові Микулі, Михайлові та Володимиру Клапчукам, Ірині Довгалюк Ярославові Тарасу, Іванові Ковальчуку, Павлові Трибуну, Марії Лаврук, Анатолієві Мельнику, Ярославові Кравченку, Богданові Пунько, Іллі Витановичу. Приємно, що докладала свою ленту у таку важливу справу молода дослідник Галина Бідзвіля, яка, не зважаючи на свій вік (1977 р.н.) має ряд наукових публікацій з еколого-економічної сфери. Безумовно, багато технічної і прекладацької роботи довелося здійснити пані Катерині Домашевській — дружині автора проекту "Історія Гуцульщини".

Літопис складається з кількох важливих розділів. В першому розділі "Природа" вміщено геологічний парис Гуцульщини, подано інформацію про заповідні геологічні об'єкти, а також відведено значну роль національним паркам та заповідникам з збереженні культурної та історичної спад-

щини. Друкуються в розділі і матеріал про корисні копалини згаданого регіону.

В другому розділі "Населення" подано хронологічні відомості заселення цієї території, а також унікальні факти з історії вірменської колонії в Кутах або ж така своєрідна стаття як "Німецька діаспора Галицької Гуцульщини" (кінець 18–30 ті роки ХХ століття). Розглядаються також і "Свіжіші відомості" про населення Гуцульщини в другій половині ХХ століття.

В розділі "Господарство" описується господарський стан Гуцульщини та можливості розвитку. Приділена особлива увага такому важливому питанню як земельні відносини. Груповим дослідженю таку тему як солевиробництво на Гуцульщині три тисячоліття тому. Глибокий погляд дослідника зупинився повз і такий проблем як лісотранспорт в Гуцульських Карпатах. Вміщено і цікаві факти торгівлі цього краю.

Будівництво та архітектура складають наступний розділ зібрання Миколи Домашевського, а саме: приділено увагу хитловому будівництву, творчим методам майстрів-будівничих в дерев'яній церковній архітектурі, хрещатим дерев'яним церквам на Гуцульщині, просторій структурі Косова-міста. Окрім того, досліджуючи архітектурну концепцію полонинських будівель — доводиться автохтонність українського населення та спростовується теорію як науково необґруновану так званої "вольської колонізації" Українських Карпат.

В книгу включено іменний покажчик гуцульських майстрів-будівничих. Вперше у вітчизняній історичній літературі друкується словник гуцульської будівельної термінології. Подано інформацію і про першу високогірно геофізичну обсерваторію в колишній радянські часи на горі Піп Іван.

Звичайно, яка би не була поважною і почесною праця всіх тих людей, які готовували матеріали до "Історії Гуцульщини, людей, які є провідними науковими та організаторами у своїх галузях науки та виробництва, але в першу чергу виходу у світ цього літопису треба завдячувати особистості, яка розпочала, підтримала фінансово і здійснила таку фундаментальну працю як "Історія Гуцульщини" — це доктору Ми-

колі Домашеському. Добро зроблене людям, залишиться у віках. Тому не випадково, хоча такі факти трапляються у житті нечасно, в рідному селі Миколи Домашевського Микуличин на честь вельми–шановного автора і при його житті відкрито пам'ятну дошку. Ця подія пройшла в рамках IX Міжнародного Гуцульського Фестивалю, що відбувся в м. Надвірна. На церемонії відкриття пам'ятної дошки виступили відома журналістка, автор кількох популярних книг Калина Ватаманюк та голова об'єднання товариств Гуцульщини, депутат IV–Фран-

ківської обласної ради Дмитро Вата–манюк. Шановного гостя з Америки вітали троєсті музики села Микуличин, хор "Горянка" при будинку–читальні, голова сільської ради Анна Онучак а вчитель історії Василь Онучак. Святкування відкриття пам'ятної дошки Миколі Домашевському розпочалося Службою Божою. Присутніх було близько півтисячі чоловік. А урочисте прийняття відбулося в санаторії Яремче.

Тож з роси і води, пане Миколо! Многая! Многая–благая літ!

ЩАСЛИВОГО

НОВОГО РОКУ

б а ж а е

ALPHA PRODUCTS, Inc.

5570 W. 70th Place, Chicago, Illinois 60638

Tel.: 594-3883

ІВАН ДЕРКАЧ — президент

ВАСИЛЬ ДЕРКАЧ — заступник–президента

Дмитро Пожоджук,
асpirант Львівського університету,
с. Космач, Гуцульщина

280 РОКІВ ВІДСВЯТКУВАЛА КОСМАЦЬКА ЦЕРКВА

Впродовж двох століть дзвони в іневеличкій дзвіниці сповіщали космачан, що в їхній церковці святої Параклески розпочинається Богослужіння. Горяни радо поспішали до своєї церковці з усіх далісіх і близьких присілків і здавалося, що то маленькі промені сонця тягнуться до своєї святині, до своєї келії. Жортогаряче вбраниння космацьких гуцулів так їм пасувало, що кожен приїжджий сюди гость з інших теренів України чи з чужих країв міг подовги милуватися цим унікальним видовищем. Дев'ядесять п'ятилітній професор зі Львова, народний артист України, лауреат Шевченківської премії Микола Колесса зізнавався мені нащадавно: "Відпочинкова оселя моого батька Філарета, а згодом і моя, знаходились неподалік від космацької святої Параклески і ми часто любили туди ходити. Церковця чарувала нас своєю архітектурою. парох Емануїл Лиссенецький своєю відправою, а космачани — своєю ношою. Наші приятелі мистеці Олекса Новаківський, Михайло Мороз, Григорій Смольський намагалися всю цю красу намалювати. За своє довге життя я бував у далісіх і близьких селах, але такого дива як Космач і його церковця святої Параклески я не зустрічав ні у Франції, ні в Америці, ні в Україні..." І мистець має рацію, бо завжди до Космача приїжджали зусібіч письменники, художники, артисти. Приїжджали на відпочинок, приїжджали, як Олекса Новаківський чи Філарет Колесса, на працю, а частіше всього — приїжджали помилуватися космацькою церковцею святої Параклески. Ось як описує Раїса Іванченко приїзд до Космача Михайла Драгоманова з художником Сагайдачним з Косова: "Через день поїхали огляdatи церкву Довбуша в селі Космач. Невисоке, розложиста доброта будова розкинула свої міцні крила серед кучерявих сосен, що піби з сусідніх гір збегли в долину і прикривали від недоброго ока. Будова була мало

схорою на церкву, більш скідалася на якийсь палац під гонтою з іневеликою банею в центрі. Тільки хрест на бані вказував, що це божий храм.

Обійшли навколо церкви, оглянули міцні стіни, викладені лавінами майстарми без жодного цвяка.

— Слава Йсу! — віталися селяни, що поверталися з поля, а серпами, косами, снопами трави за спину.

— Слава Йсу!...

— Як шкода, що на таких будовах не залишається імені їхніх творців, — мрійливо сказав Подолинський.

— Чому ж? Тут усі знають, хто будував церкву, — жваво заговорив мовчазний Січинський. — Довбуш дав гроші. Він тут завжди бачився з селянами... А будував Іван Чупрічук, Без дозволу епархії. За це його ув'язнили і кинули в монастирські підземелля. Там і загинув він. Хотіли було і церкви зруйнували, та люди відстояли. А ось там, — показав рукою на південь, де підступала до села гора, — там стояла хата Степана Дзвінчука. Отам і пістрелив Довбуша. Опришки його несли он туди, до якої гори, — Мирослав показав на повітч, звідки до села підступала інша гора, — там корчма стояла. Там він і помер...

В церкві було напівтемно. Простий іконопостас, щедро увішаний рушниками. Різьбяні тарслі, різьблені узори на підвісівниках, над царськими вратами. На стінах яскраві гуцульські килими. Попід стінами, заслані пишними косівськими коцами... Справжній музей народного мистецтва! Свяtingа, що берегла пам'ять про відважного гуцульського опришка-героя..." Уже з вище сказаного, неважко зробити висновок, яку мистецьку вартість мала¹⁾ церква святої Параклески не лише для Космача, а й цілого краю. Тож, давайте, шановні читачі, заглянемо глибше в історію цієї церкви. Свого часу в церкві було знайдено цікавий літопис на 150 сторінок пер-

гаменту, писаний в 1750–1791 роках монахом Іоаном зі Скиту–Манявського. Таким чином церква Преподобної Параскевії в Космачі була збудована в 1713²⁾ році на грунті космацького газди Івана Чупрічука в урчищі Космача, яке називалося Горішнє. На місці, яке було призначене під будівництво церкви, ріс суцільний ялиновий ліс, який вирубували із нього будували церкву. Сам Іван Чупрічук не був будівничим, то він найняв для цієї справи знаного в Космачі зодчого Матвія Ватаманчука, якому Іван Чупрічук та інші селяни Космача допомагали в будівництві. На будові працював і ватажок карпатських опришків Олекса Довбуш. Зрештою, в даному Літописі наголошується, що Олекса Довбуш був обдарований Божою силою і немало попрацював біля цієї церкви. Де треба було три–чотири чоловіки аби підняти протіс — він піднімав його сам. А коли Іван Чупрічук давав йому гроші за роботу, Довбуш відповідав: "Я не вам будиночок робив, а допомагав будувати святу церкву!" А вже Зеленої неділі 1735 року в церкві святої Параскеви отець Григорій оголосив першу заповідь, що підготовляється шлюб Олекси і Марічки і сказав: "Хто мавби закиди до майбутнього подружжа, то нехай повідомить уряд православної церкви в Космачі". Першим настоятелем храму Преподобної Параскевії був отець Григорій Боб'як, син Тихоча, котрий був родом з–під Львова. До Космача він прибув з дрижиною Анастасією та двадцятирічним сином Йосифом. Однак на парафії він пропримався не більше двох років, бо небаром в Коломії в одному з готелів упіати його отруїли. Подібна доля спіткала і Івана Чупрічука, якого упіати закували в лапшу і повезли до Коломії. Вони умовляли Чупрічука аби той розібрав церковцю, але гордий космацький газда погодився на в'язницю, а церкви розібрati не хотів. Тоді, за добру платню розібрati церкву згодився якийсь Юзеф Рожинський, але космацькі гуцули вборонили свою святыню і той ледве втік до Коломії. Івана Чупрічука, зазначає літописець Іоан, який пробув у в'язниці один рік, отруїли.

Космачани належно пошанували похорон Анастасію, яка залишилась вдовою, та

молодого поповица Йосафата, яким віддали файній кавалок групти між прислками Дощіній та Медвежій, дві корови та декілька овець. Опісля з Маняві до Космача прислали наступного священика отця Митрофана, котрий був настоятелем храму Преподобної Параскевії аж до приходу Австрії. На зміну отцеві Митрофану у 1790 році прийшов уніатський священик Софоній, який вдруге освятив космацьку церковцю, яка тоді вже в Космачі дісталася назву як Довбушівська або Довбушова церква. Миали літа. В церкві Преподобної Параскевії були настоятелями десятки священиків, а згодом, уже в нашому столітті такі особистості як отці Лисенецький, Угорчак, Каменецький...

Надзвичайно велике значення і мистецьку вартість мав Іконостас із церкви Преподобної Параскеви. Та історія церкви — це не лише Іконостас. Це, насамперед, Олекса Довбуш, опришківський рух, національно–визвольні змагання. Коли в Космачі було проголошено військама УПА Космацьку Самостійну Республіку в 1941 році, то якраз в церкві Преподобної Параскевії було дано священиками благословлення українським повстанцям на захист України. Дев'ятьнадцять сотень УПА боронили в Космачі України. Вільний дух у Космачі панував завжди. Це була не до вподобі комуністичному режиму, який запанував у Космачі, як і по всій Україні, під час московської окупації. Відразу по закінченні війни комуністи почали масові вивези космацького населення в свої райони далекої Півночі, Сибіру та далекого Сходу. Але і це не зломило диху народу. Космачани громадою виступали проти створення в селі колгоспу, намагалися якомога міцніше зберігати свої звичаї і традиції. До Космача, як у рапіше, приїжджають високо свідомі львів'яни. Тут панує дух непокори. Аби зломити його, комуністи вживають ріжкі методи, одним з яких було знищення космацької церкви Преподобної Параскевії. Цю акцію добре запланивали і вирішили її провести в той спосіб аби забрати з святині Іконостас. А звісно, що храм без Іконостасу — то вже не храм. 21 грудня 1963 року коностудія імені Олександра Довженка за безпосередньою вказівкою комуністичної

верхівки у Києві видає власнику паспорта серії ХХIV-ЮЖ за номером 654721 Гороховському Миколі Єфремовичу спеціальну довіреність за номером 24 одержання від Космацької сільської Ради товарно-матеріальних цінностей за накладною номер 1. На цій довіреності підписи керівника студії та головного вухалтера студії скріплані печаткою кіностудії. Причому тут доречно зауважити, що даний документ написано російською мовою⁴ і навіть в ньому вилучено слово Іконостас, а його замінено словом товарно-матеріальні цінності. Отже, ікони святих з Космацької церкви Преподобної Параскеви комуністична хунта називає товаром.

Тут маємо зазначити, що ця ганебна акція готовувалась спільно багатьма інстанціями. Про неї добре знали в Косові в районній Раді та райкомі комуністичної партії, в Івано-Франківську в обласній Раді та обкомі комуністичної партії і, звичайно, в Києві. За безпосередньою вказівкою Івано-Франківського обкуму комуністичної партії 30 жовтня 1969 року відповідальний секретар правління Івано-Франківської обласної організації українського товариства охорони пам'ятників історії та культури І. Артич в листі за номером 280, адресованому голові Космацької сільської Ради, ніби-то вболяючи за долю космацької церкви, зазначає: "Президія правління Івано-Франківської обласної організації українського товариства охорони пам'ятників історії та культури просить видати представнику правління Українського Товариства охорони пам'ятників тов. ЛЕЛЮХ с. Г. копію акта експонатів Космацької дерев'яної церкви, завірену у Вашій сільраді". Цей лист цікавий для нас в кількох аспектах. Перший. Навіть товариство⁵, яке мало би охороняти церкви, як пам'ятки дерев'яного зодчества, не вживає імені патрона космацької церкви Преподобної Параскевії, а просто зазначає лише, що це "дерев'яна церква". Другий. Вище згадане товариство дійшло до того, що Іконостас Космацької церкви Преподобної Параскеви, незаконно вивезений з Космача, називає експонатами і просить видати "акт експонатів". "Хоча навіть мала дитина могла б здогадатися тоді в Космачі, що мова йде про Іконостас, який

Микола Гороховський вивіз з Космача 24 грудня 1963 року згідно накладеної за номером 1 згідно "письма рейвиконкому" для кінофільму "Тіні забутих предків". В цій накладній, в графі "Наименование товара" читаємо, що Іконостас складався з таких речей: двері райські, — одні, деталі-ікони — шість, деталі-прости — п'ять, ікони 1 х 0.65 — десять, ікони 1 х 0.70 — три, ікони деревяні малі — чотири. Всього — двадцять дев'ять штук. Таким чином, в даному випадку, комуністичні можновладці і працівники кіностудії в імені Олександра Довженка вже називають Іконостас з Космацької Довбушовської церкви "товаром". Іконостас з церкви вирубували по-варварськи, забувши геть-чисто, що це реліквія, що це святий скарб народу нашого. Всі документи по видані Іконостасу з Космача кіностудії імені Олександра Довженка підписав 23 грудня 1963 року палкий прихильник тодішнього режиму голова Космацької сільської Ради Лук'ян Палійчук і представник кіностудії Микола Гороховський зобов'язувався повернути дані речі (писано рукою Лук'яна Палійчука — Д.П.) після зняття кінофільму "Тіні забутих предків" і за свій рахунок доставити їх до Коломийського залізничного вокзалу. А звітди, очевидно Лук'ян Палійчук мав робити толоку і космацькі гуцули мали носити Іконостас з Коломийського вокзалу до Космача. Минав час. Знімання фільму "Тіні забутих предків" завершилось. Іконостас до Космача на повертали. Космацькі гуцули забили тривогу. Та марно. Мовчав Київ, мовчав Івано-Франківськ, мовчав Косів. В захист Космацької церкви Преподобної Параскевії стали визначні українські особистості і, насамперед, Олесь Гончар, Дмитро Павличко, академік Петро Тронько... Проте Іконостас до Космача ніхто й не збирався повернати. Можено-владці в Києві вирішили всю вину звалити на Сергія Параджанова, а самі тим часом розпорощили славний Іконостас по світу. Іконостасом зацікавився і колишній радянський дисидент Валентин Мороз, якого згодом, як і місцевого священика (пізніше патріарха Київського і всієї Руси-України Володимира) Василя Романюка в Космачі було заарештовано і відправлено на каторгу в

Росію. Саме Валентин Мороз пізніше напише відому "Хроніку опору", основу якої складає матеріал з Космача.

Космачани, бачачи, що на їхніх очах гине історична цінність, стали пропонувати ріжним інстанціям аби в Довбушовій церковці зробити музей якщо на Окекси Довбуша то бодай атеїзму, тільки б зберегти цю унікальну споруду. А церква Преподобної Параскевії була й справді унікальна з архітектурного погляду. Вона була п'ятизрубна, витягнутого пляну, дах у попередніх скорочених прирубів дещо вищий ніж у поздовжніх. Вже в нашому столітті в церкві позаду вівтаря прибудовано невисоку ризницю, що додала до чотирьох фронтонів над прирубами свій п'ятий. Перепади даху церкви вносили в облік храму живописну асиметрію. Та тодішні урядники не здатні були споглядати красу. Вони наполегливо боролися з усім національним, українським. Єдиним їхнім бажанням було якомога швидше знищити цей храм. Тим, дане, що в Космачі на парафії небаром в'являється Б. Антоненко-Давидович, М. Осадний, В. Мороз, В. Чорновіл, О. Заливаха, Г. Севрук... 4 травня 1970 року в оселі Василя Романюка КГБ влаштовує обшук, а 12 липня 1972 року Івано-Франківський обласний суд засуджує його як "особливо небезпечної рецидивісту" "до семи років позбавлення волі і трьох років засланню".⁹ Таким чином, комуністична диктатура ставить перед собою основне завдання — знищити до-останку Космацьку церкву Преподобної Параскевії. Але як? Для початку під маркою ремонту даху. В такий спосіб розкривають частину даху і косівські власті забороняють проводити далі ремонт, хоч матеріали ремонту було привезено зі Львова. Комуністична хунта в Києві створює спеціальну урядову комісію за дорученням Ради Міністрів УРСР наказом Держбуди УРСР 25 лютого 1972 року, яка має винести остаточне рішення, що Космацька церква Преподобної Параскевії немає ніякої ні історичної, ні мистецької вартості і вона не підлягає ремонту. До Комісії входять В. Грабовецький, О. Компан, П. Макушенко, В. Самойлович. Однак, не боячись помсти від комуністів, Комісія дає цілком протилежне заключення—висновок¹⁰: "Дерев'яна церква в селі

Космач є класичним зразком п'ятидільної гуцульської церкви з однією банею. Пам'ятник має безсумнівну архітектурно-художню цінність поряд з іншими унікальними дерев'яними будівлями української архітектури.

Про те, що церква Параксеви в Космачі справді належить до більш рарніх типів культових споруд, свідчать, зокрема, акти першої візитації Коломийського деканату з 25 січня 1741 року, які вказують на те, що "Церква св. Параксеви—мучениці" збудована 1718 року коштом космацького жителя Матвія Ватаманчука.

Церква Параксеви є оригінальним твором народного зодчества, поширеного в Україні у XVII–XVIII ст. В умовах польсько-шляхетської агресії церкви будувались переважно коштом селян і міщан. Талановитих народних майстрів не раз жорстоко переслідували як польські так і покатоличані українські пани. Тому церкви, подібні до обстажуваної комісією, являють собою не лише велику мистецьку, але й історичну цінність; вони пов'язані з класовою і національно-визвольною боротьбою трудящих мас". А далі, Комісія получає свій висновок стосовно того, як церква Преподобної Параскевії пов'язана з Олексою Довбушем і яку вона має історичну вартість як Довбушівська церква. Такий висновок Комісії став справжнім ударом по тодішньому правляному режиму і комуністам не залишилось іншого виходу, як спалити Космацьку Довбушівську церкву, що і було зроблено з їхньої легкої руки 27 жовтня 1983 року. Церква, яку не вважали за потрібне знищити ні австрійці, ні поляки, ні мадяри, ні німці так безжалісно була сплюндрована комуністичною хунтою в Космачі. Та нічого на землі не зникає безслідно. В Космачі залишилося надзвичайно багато фотографій церкви Преподобної Параскевії з ріжних боків, а разом з тим в Космачі і сьогодні на перевелися славні золчі, які би зуміли відновити Довбушівську церкву в її первородному вигляді. До того ж, художник Борис Ходько увіковінчив Космацьку церкву Преподобної Параскевії в унікальному макеті, використавши мішану техніку, картонну пластику, горіховий шпон і подарував цей

макет до Івано-Франківського музею Олекси Довбуша.

Літа минають, а космачани й почині бережуть пам'ять про свою святиню. 27 жовтня 1998 року парох Космача отець Василь Гунчак зорганізувався з церкви святих апостолів Петра і Павла хресний хід парафіян до місця, де стояла церква Преподобної Параскевії. В капличці, на місці спопеліої церковці, витав святий дух. Вона була прикрашена ялинковою гірляндою, а на розкішному космацькому килимі було покладено ікону Божої Матері Єриусалимської, як символ страждання космацької цервки святої Параскеви. Відбулось святкове Богослужіння, під час якого отець Василь Гунчак розповів прихожанам про історію церкви Преподобної Параскевії, якій сповнилося 280 років, про священиків, які служили в ній, про ту ролю, яку відіграла ця церковця в історії нашого краю та національно-визвольних змаганнях. Як сто, як двісті років лунав долиною над бистроплининою Пістелькою слів церковного хору. Кожен подмки думав, як було б добре, якби відбудували цю українську святиню так як відбудовують зараз золотоверхий Михайлівський Собор у Києві. Коли обирали мене космачани депутатом до Косівської районної Ради, то дали наказ вибрців: посприяти заново відбудувати Космацьку церкву Преподобної Параскевії. Я порушив це питання в Косівській районній Раді і вірю, що воно вирішиться успішно. Змінилися

часи, маємо Українську державу, до влади прийшли нові люди і саме час урядникам Косова подбати аби постала в Космачі і повній своїй красі церква святої Параскеви, а тоді би наші опуки і правнуки згадали добрым словом, що були колись у Косові голова районної державної адміністрації Дмитро Гладуняк та голова районної Ради Володимир Мамчук які спричинилися до відбудови цієї унікальної пам'ятки нашої української історії і нашого українського народу.

- 1) Іванчепко Раїса. Клятва (Роман-Хроніка). К.: Дніпро, 1985. – 202–203.
- 2) Домашевський Микола. Історія Гуцульщини. (Чікаго, 1985, том II. – с. 270–281.
- 30 Домашевський Микола. Історія Гуцульщини. Чікаго, 1985, том II. – с. 454.
- 4) Копія цієї довіреності зберігається в Дмитра Пожоджука.
- 5) Копія листа зберігається в Дмитра Пожоджука.
- 6) Копія вище названої накладної зберігається в Дмитра Пожоджука.
- 7) Копія "Приймо–злагочного акта" зберігається в Дмитра Пожоджука.
- 8) Пожоджук Дмитро. Добро і нагаразди гуцульської архітектури. Гуцильщина, Торонто, 1996, ч. 45, – с. 24.
- 9) Бурнашов Геннадій. Гуцульське повстання. Івано-Франківськ, 1998. – с. 106–107.
- 10) Висновок Комісії зберігається в архіві академіка Петра Тримоффовича Троїнського в Києві.
- 11) Документ зберігається в архіві академіка Володимира Грабовецького.
- 12) Пожоджук Дмитро, Космач — столиця Гуцульщини. Гуцильщина, Торонто, 1992, ч. 22. – с. 14.

Василь Стеф'юк
Театрозванець м. Косів

ВІРНИЙ ПРИЯТЕЛЬ ГУЦУЛЬЩИНИ

В багатогранній творчій біографії ГНАТА МАРТИНОВИЧА ХОТКЕВИЧА є чимало унікальних і яскравих сторінок, які свідчать, що серед славних Імен видатних діячів української культури йому належать одне з найпочесніших місць. Постать знаменитого літератора і мистця сцени визначна, самобутня і вельми цікава — він прозаїк і драматург, критик і перекладач. Історик театру і громадський діяч, педагог і віртуозний бандурист, фольклорист і композитор, диригент і режисер.

Динамічна вдача і всебічна обдарованість цього несповторного майстра української сцени, його невтомна праця, творчі пошуки і надзвичайні організаторські здібності сприяли зростанню, а також розвиткові української культури і театру зокрема. Будучи палким поборником народності і реалізму в театральному мистецтві. Хоткевич як справжній художник, старанно оберігаючи і по-своєму розвиваючи найкращі традиції вітчизняного режисерського мистецтва, злагатив українську театральну культуру вагомими і оригінальними творчими здобутками.

Народився Гнат Хоткевич у Харкові 31 грудня 1877 року. Його батько був кухарем, мати — кріпачка. Вчився Хоткевич у Харкові, спочатку в реальному училищі, а потім з 1895 року, в технологічному Інституті. В тім часі Гнат Мартинович виявляє великий інтерес до художньої літератури, пробує власні сили в літературній творчості, пише свої власні оповідання та критичні статті, удосконалює гру на бандурі та скрипці, захоплюється театром, створює з числа студентів український драматичний гурток, який виступає з виставами в багатьох селах Харківщини.

У 1900 році Гнат Хоткевич закінчив Інститут. Одержані кваліфікацію інженера-технолога, він влаштовується на Харківсько-Миколаївській залізниці, працює над цікавими технічними проектами.

Маючи чималий досвід ще з студентських літ в самодіяльному сценічному мистецтві, Хоткевич знову взявся за організацію драматичного гуртка, який згодом перетворився у справжній рібітничий театр. Він об'єднував півтори сотні робітників. До речі, це був один з перших робітничих театрів в Україні, який існував з 1901 до 1905 року.

Перебувавши з 1906 року на сміграції в Західній Україні Гнат Мартинович за порадою відомого етнографа Володимира Гнатюка, знайомиться з Гуцульщиною, яка спровітила на нього сильне враження. Потім він згадував, "що як роззявив рота від здивування, прибувши на Гуцульщину, так із роззявленням ротом ходив шість літ".

Тут, у цьому чарівному краю, діяч культури захоплюється не тільки казковою природою українських Карпат, але і мешканцями гір — волелюбними гуцулами, яких сама природа наділила тонкими мистецькими смаками. Гнат Хоткевич попад усе захопився цим простим, але талановитим народом. Він вивчає Гуцульський побут, бесіду, звичаї, а далі у Гната Мартиновича, як у знавця театрального мистецтва, народжується ідея організувати з числа горян перший в цьому краї самобутній народний театр. Цей задум Гната Хоткевича був здійснений в селі Красноїллі (нинішнього Верховинського району) в кінці серпня 1910 року, коли учасники драмгуртка після тріумфальних виступів називали свій колектив Гуцульським театром.

Гуцульський театр був справді народним, до того часу нечуваним і несповторним явищем в українському театральному житті. Він свою діяльністю вініс вагомий вклад в скарбницю рідної культури, зумів виявити і розвинути самобутній артистизм верховинців, які, виступаючи на околиці Галичини, Буковини, Польщі, захоплювали глядачів своєю ширістюк своєрідністю акторської манери, темпераментними танцями, оригінальною музикою. В цьому,

безперечно, велика заслуга Гната Хоткевича. Він не тільки очолював і був режисером театру, але й створив для цього відповідний репертуар, до якого, крім переломеної самим Хоткевичем з життя гуцулів драми польського письменника Юзефа Коженьовського "Верховинці", що йшла в Гуцульському театрі під назвою "Антін Ревізорчук", написав ще Історичну драму "Довбу", етнографічну п'есу "Гуцульський рік", фантастичну п'есу "Непросте". Ці драматичні твори Хоткевича з успіхом ішли в театрі під час другої гастрольної поїздки, що відбулася в першій половині 1912 року.

У лютому 1912 року, після того, як царський уряд Росії оголосив політичним вшануванням амністію, Гнат Хоткевич повертається в Україну, де його арештовують. Але за клопотаннями окремих осіб діяча української культури згодом звільнили участь у концертах. І він знову у вирі тврочої праці. Бере активну участь у концертах, відновлює робітничий театр у Харкові, стає радактором літературного журналу "Вісник культури і життя", пише літературні твори. В 1913 році перевозить групу акторів з Гуцульського театру в Харків, відкриває там для них майстерню гуцульських виробів, влаштовує з нами концерти у Харкові, Москві й Одесі.

Весь Гуцульський театр перевезти за кордон Хоткевич не зміг, бо для цього потрібні були великі кошти, а він їх не мав. Проте невтомний діяч культури не розлучався з надією, самовутніх аматорів з Гуцульщини побачать у в Україні, і в Росії.

Однак цю заповітну мрію Хоткевича перекреслила перша світова війна, яка паралізувала всю його творчу діяльність. Коли над Україною зазорів світанок довгожданої свободи, тільки тоді Хоткевич зміг повернутися у свій рідний Харків. Будучи вірним у любові до України, письменник як справжній демократ і палкий патріот з набувалим ентузізмом відразу включається в громадсько-культурну діяльність. Змагається за утвердження державності України. Він пише і публікує напередодні проголошення Української Народної Республіки популярену брошурну "Хто ми і чого нам треба", яка, до речі, в той час мала важоме значення, бо формувала політичну

думку серед широких кіл населення. Згодом, у 1918 році, виходить у Полтаві його перша частина "Історії України" — підручник для молодшого та середнього шкільного віку.

Крім цього Гнат Мартинович не розлучається з сценічним мистецтвом, піснею і музикою. Він створює романси на слова Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Ю. Федъковича, Я. Щоголєва.

Починаючи з 1920 року. Гнат Хоткевич відається літературній праці, пише роман "Берестечко", а також наукові розвідки про Г. Сковороду, Т. Шевченка, Ю. Федъковича, О. Кобилянську.

Задля подальшого розвою і розширення української культури починає розгорватись і його педагогічна діяльність. Гнат Мартинович викладає в цю пору в декількох вузах Харкова, зокрема веде клас бандури в Харківському музично-драматичному Інституті, укладає і видає першу частину "Підричника гри на бандурі". Поряд з цією багатогранною діяльністю Гнат Хоткевич пише драматичні твори: "О полку Ігоревім", "Село в 1905 році", театрологію "Богдан Хмельницький" та інші. У Центральному Державному Історичному Архіві України у Львові і донині зберегалося більше тридцяти рукописів драматичних творів та кіносценарів. Серед них — "Таємничий острів" і "Діти капітана Гранта" за мотивами одноіменних творів Жюль Верна. "Дон-Кохот" Ламанчський" за мотивами романа Сервантеса, переклади на українську мову драматичних творів Шекспіра, Лопе де Вага, Мольєра, В. Гюго.

Як і завжди, в ці роки у Гната Мартиновича не зникає інтерес до театру. Про творчі зв'язки Г. Хоткевича з К. Станіславським, Г. Юрієм, Л. Курбасом та іншими видатними тодішніми діячами театрального мистецтва свідчать оригінали листів, що знаходимо у фондах Державного музею театру музики і кіно України в Києві.

Гнат Хоткевич був також вірним приятелем Гуцульщини. Він показав світові гуцулів, їх самобутність і неповторну красу не лише на сцені в театрі, але і в своїх оригінальних призових та драматичних творах. Серед них своюю привабливістю та художньою довершеністю виділяється цикл

"Гірські акварелі" та високопоетична повість "Камінна душа", яка вийшла окремою книгою в Чернівцях 1911 року. Це один з найвизначніших творів, який справляє велике враження на читача і посідає особливе місце не тільки в літературній спадщині письменника, але й в українській літературі взагалі.

На превеликий жаль, вся та величко-рисна діяльність цього втомного працелюба раптово обірвалась, коли після інстанцій-

гонінь, припинень і цікувань 23 лютого 1938 року його заарештовано. А після тюремних тортур "Особлива трійка" винесла вирок: "Гнат Хоткевича розстріляти як "ворога народу", а особисте майно сконфіскувати. Цей трагічний присуд виконано 8 жовтня 1938 року.

За відсутністю доказів 24 квітня 1956 року добре ім'я Гната Хоткевича реабілітоване посмертно.

ЩИРОСЕРДЕЧНІ
ПОЗДОРОВЛЕННЯ

пересилає

А. СОКОЛОГОРСЬКИЙ з РОДИНОЮ

**ЧИ ВИ ВЖЕ ВИСЛАЛИ СВІЙ ДАТОК
на ПРЕСОВИЙ ФОНД "ГУЦУЛІЙ" ?
ЯКЩО НІ, ТО НЕГАЙНО ЦЕ ЗРОБІТЬ !**

Нестор Библюк

ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ГУЦУЛЬСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА У ЛЬВОВІ

У червні 1993 р. у відповідальності до рекомендації міжнародної наукової конференції "Проблеми Гуцульщини". У Львові утворене наукове товариство під назвою "Регіональне об'єднання дослідників Гуцульщини" (скороочено РОДоГ). Мета об'єднання полягає у згуртуванні зусиль дослідників Гуцульщини для вирішення проблем збереження культурних надбань, охорони природи і соціально-економічного розвитку краю шляхом організації науково-дослідної та видавничої діяльності, проведення науково-практичних конференцій тощо. Інформація про утворене наукове об'єднання була опублікована в журналі "Гуцулія" за 1994/95 рр. ч. 2–3–4–1.

В структуру об'єднання входять координаційна рада, секції гуманітарних і природничих наук, Косівське територіальне відділення, тимчасові цільові підрозділи (наукові консультації, творчі колективи, редакційні колегії тощо), адміністративна група.

На загальних зборах об'єднання (1997 р.) головою об'єднання (президії), персональний Нестор Библюк, доктор технічних наук: професор, Відмінник освіти України.

Заступниками голови об'єднання обрані: культурно — просвітанска діяльність — Іван Могитич, кандидат історичних наук, Заслужений працівник культури України, виробнича діяльність — Василь Багрійчук — кандидат технічних наук: видавнича діяльність — Володимир Гаюк; адміністративні справи — Микола Борис, Науковим секретарем об'єднання обраний Олег Стиранівський, кандидат технічних наук, доцент.

Координаційна рада здійснює оцінку пріоритетних напрямків науки і формує програму діяльності об'єднання. В її склад входять провідні вчені Західного регіону України: Зореслава Ромовська, доктор юридичних наук, професор; Ярослава Закревська, доктор філологічних наук, професор; Галина Стельмащук, доктор мис-

тецтвознавства; Дмитро Дубюк, доктор технічних наук, професор; Степан Стойко, доктор філологічних наук, доктор гоноріс кауза, професор; Іван Ковальчук, доктор географічних наук, професор; Ярема Томашевський, доктор медичних наук, професор; Роман Кирчів, доктор філологічних наук. Функції голови координаційної ради виконує голова об'єднання, науковим секретарем обрана Мирослава Ковбуз — кандидат хемічних наук, доцент.

До відділення гуманітарних наук входять секції історико-краєзнавча (голова Петро Сіреджук, секретар Микола Бандрівський, кандидат історичних наук), стилізографії і фольклористики голова Михайло Глу'ко, кандидат історичних наук, секретар Василь Сокіл, кандидат філологічних наук) і мистецтвознавства (голова Іван Могитич, заступник Олена Никорак, секретар Софія Беньковська, кандидат історичних наук). До відділення природничих наук відносяться секції геологічна (голова Іван Попівняк, секретар Василь Даниш, кандидат геолого-мінералогічних наук), лісівничча (голова Микола Чернявський, секретар Володимир Боднаренко, кандидат сільськогосподарських наук) та лісокористування (голова Олег Стиранівський, кандидат технічних наук, секретар Микола Гаррис). Голови секцій мають своїх секретарів.

Головою Косівського відділення обраний Григорій Гуцуляк доктор економічних наук, заступником — Ігор Пелипейко, заслужений працівник народної освіти України, науковим секретарем — Василь Шкурган, голова Косівського товариства "Гуцульщина". В Косівському відділені утворені секції народознавства і прирокористування.

В ревізійну комісію обрані Юрій Сен'ковський, доктор геолого-мінералогічних наук, Анатолій Дульцев, кандидат технічних наук і Алла Богатчук.

В склад адміністративної групи увійшли Микола Борис (голова), Василь Біленчук, Микола Герис і Наталія Шевченко (секретар).

Об'єднання співпрацює з Гуцульським дослідним інститутом у Чікаго, Науковим товариством ім. Шевченка у Львові, Інститутом народознавства НАН України, Музеєм історії релігії у Львові, відділом української мови Інституту українознавства НАН України, кафедрами геологічного факультету Львівського державного університету, Інститутом екології Карпат, Українським науково-дослідним інститутом гірського лісівництва.

Об'єднання брало участь в організації і проведенні міжнародних наукових конференцій "Проблеми Гуцульщини" (м. Косів, 1993), "Екологічні передумови розвитку рекреації на Гуцульщині" (м. Яремче 1996 р.), "Лісотранспорт в Карпатах" (м. Львів, 1998 р.). Науковці об'єднання також були учасниками науково-практичних конференцій "Гуцули буковинського краю: реалії, проблеми, перспективи розвитку" (м. Вижниця, 1994 р.), "Гуцульщина: перспективи її соціального, економічного і духовного розвитку" (м. Івано-Франківськ, 1993 р.) "Економічні та природничо-екологічні проблеми Гуцульщини (1995 р.), "Карпатський регіон і проблеми сталого розвитку" (м. Рахів, 1998 р.).

В 1994–1997 рр. газетою "Просвіта" у Львові була виділена окрема сторінка, на якій під рубрикою "РОДоГ" друкується статті з актуальних проблем Гуцульщини. Окрім того, статті науковців РОДоГ, в яких висвітлювалися окремі суспільно-культурні події на Гуцульщині та діяльність її громадських організацій, періодично публікуються на сторінках газет "Гуцульський край" (м. Косів), "Гуцульщина" (Верховина).

В 1995 р. об'єднання спільно з Гуцульським дослідним інститутом в Чікаго (голова доктор наук Микола Домашевський) і Музеєм історії релігії у Львові (директор Володимир Гаюк) здійснило перевидання першого тому "Історії Гуцульщини", видатного в 1975 р. в США. В цьому ж році Гуцульський дослідний інститут і Регіональне об'єднання дослідників Гуцульщини утворили редакційну колегію для підготовки і видання четвертого тому "Історії Гуцульщини" в складі: М. Домашевський — голова, Н. Библюк — заступник, К. Домашевська — сесретар, В. Гаюк, П. Сіреджук, І. Могитич, І. Пелипейко, М. Станкевич, О. Никорак.

На даний час підготовлено авторами й відредактовано близько сотні статей і розпочато макстування матеріалу, який передбачається подати в двох томах.

В Четвертий том "Історії Гуцульщини" ввійдуть розділи "Природа" й "Господарство" (відповідальній редактор Н. Библюк), "Населення" (П. Сіреджук) і "Будівництво та архітектура" (І. Могитич). П'ятий том складатиметься з розділів: "З минулого краю" (відповідальний редактор П. Сіреджук), "До історії сіл Мароморошини (І. Могитич), "Фольклор". Література. Освіта" (І. Пилипейко) "Народне мистецтво" (О. Никорак), "Видатні діячі Гуцульщини" (Н. Библюк). Найближчим часом передбачається вихід в світ четвертого і дещо пізніше — п'ятого томів, що завершать багатотомне видання "Історії Гуцульщини", яке є вагомим здобутком багаторічної праці її головного редактора Миколи Домашевського та його дружини Катерини Гаврилків-Домашевської.

**ЧИ ВИ ВЖЕ ВИСЛАЛИ СВІЙ ДАТОК
на ЗАКУПЛЕННЯ ІСТОРІЇ ГУЦУЛЬЩИНИ
для ГУЦУЛЬСЬКИХ ШКІЛ?**

Тарас Девдюк

ЕВГЕН САГАЙДАЧНИЙ (1886 – 1961)

Евген Сагайдачний народився 22 квітня 1886 року на півдні України в родині службовців. Але рідне місто Херсон не змогло утримати в своїх обіймах молодого хлопця, який незабаром стає одним із найяскравіших художників-авангардистів ХХ століття.

Спочатку Е. Сагайдачний входить у відому групу мистців "Трикутник", яка була створена в Петербурзі підвойовничим прапором боротьби з академізмом, братиме участь у кількох поважних виставках, які несли неоімпресіоністичний характер, а, зокрема, у вернісажі "Імпресіоністи" (1909). Наступного року мистець виставляє свої праці в найрадикальнішій авангардній групі "Бубновий Балет", входить у об'єднання "Союз молоді".

Евген Сагайдачний був добре знайомий з Володимиром Маяковським, Велемиром Хлєбінкобім, які залюблі гостювали у братів Бурлюків на Херсонщині, як і інші відомі поети, художники (в тому числі і Е. Сагайдачний).

На долю Евгена Сагайдачного як мистця вплинули Михайло Ле-Дантю, художник, якому належить відкриття грузинського примітивіста Піросманашвілі, а також Софія Бодуен де Куртене як одна з учасників паризької "школи візантійського відродження". Саме завдяки її пораді Евген Сагайдачний взяв участь у розписі молільні Дяківської бурси у Львові під керівництвом Михайла Бойчука (1911). Цей фресковий розпис, як зазначив Гео Шкурупій, реально об'єднав в єдину цілісну систему мистецтво українського авангарду по обидва боки кордона.

У 1922 році Українська Академія Мистецтв присуджує Е. Сагайдачному професорське звання з запрошенням на роботу з Академією.

За прикладом графіка Нарбута та монументаліста Бойчука Е. Сагайдачний глибоко поринає в скарби українського

мистецтва, вивчає старовинні розписи, народну вишивку, килими.

Після другої світової війни для Е. Сагайдачного та його дружини настає великий творчий період, який триватиме багато років ісвтомної захоплюючої праці. Цей період (пазвемо умовно його "косівський") розкриє художника-професора ще в одній цікавій іпостасі.

У 1947 році Е. Сагайдачного було запрошено дирекцію Косівського училища прикладного мистецтва в особі О. Соломченка на викладацьку роботу. До Косова переехала і його дружина пані Зоя.

У Косівському училищі знаний майстер викладав історію мистецтв, рисунок, живопис, скульптуру. Для цього Косівський базар був живим музеєм, де він міг робити зарисовки одягу гуцулів, а також і зарисовки домашніх іварин, яких приносили продавати на базар.

У Косівському музеї Гуцульського мистецтва і побуту зберігся цикл робіт "Косівський базар" (близько ста робіт), які художник створив на проіязі кінця сорокахін-п'ятдесятих років.

"Евген Якович робив зарисовки гуцульської архітектури, інтер'єрів хат, де майже кожна річ повсякденного вжитку прикрашена різьбою. Зарисовував дерев'яну архітектуру церков, дзвіниць, колодязів, мостів, воріт, гуцульські прості меблі, котрі виготовлялися без цвяхів народними умільцями, зарисовував печі — варисті та отоплювальні, облицьовані кахлями, розмальованими місцевими майстрами-кераміками Бахметюком і Баранюком у дев'ятнадцятому столітті", — згадує Зоя Сагайдачна.

Великі вподобання викликала у художника натура з мостом. ("Бабинський міст", "Соколівський міст", "Міст навпроти присілку Царина села Ясенів Горішній"). Але його цікавила не лише кольористичність, але і конструкторська побудова. Окрім каєль, Е. Сагайдачний цікавився і непе-

ресічними варіантами писанки, її містичністю та космічною символікою. До виду народної творчості Сагайдачні відносили і вироби з сиру, так звані "баранчики", розміром від п'яти до п'ятдесяти сантиметрів. В цих виробах, на їхню думку, проявлялася скульптура малої форми.

В косівській період Е. Сагайдачний створив чимало акварельних праць: "Яснів Горішній" (1959), "Михалкова гора" (1959), "Дорога на Яворів" (1959), "Бабин" (1959), "Хата Гримюк, Вербобець, прилісок Мавкове (1959), "З Соколівки до Яворова" (1951), "Село Яснів. Гrot на Писаному Камені" (1959) та багато інших цікавих робіт.

В Косові сім'я Сагайдачних створила народний музей, слава про якого розійшлася на тисячі кілометрів. Відомий професор Львівського університету Рудницький писав, що в архіві Е. Сагайдачного можна "знайти десь із 200 рисунків оригінальних кахлів, 150 — з гуцульської тематики. Видатний професор Львівського державного університету ім. І. Франка Михайло Рудницький писав: "Сагайдачного цікавила кераміка — старі кахлі, миски, взагалі посуд, дерев'яні вироби, точені на верстаті. Те, чого не можна було придбати, він зарисовував. В його архіві можна знайти десь близько 200 рисунків оригінальних зразків кахлів, 150 — з гуцульської кераміки, понад 100 — з різьби та інкрустації, близько 100 деталей гуцульської архітектури, 150 елементів гуцульського народного орнаменту, понад 100 зарисовок писанок, вишивок та мосяжних предметів"...

Косівський період творчості Сагайдачного виявився надзвичайно плідним і в скульптурі. Він використовував пластичну різбу не як засіб орнаментації або аксесуарності, заради самоцілі, а як засіб створення об'єдно-пластичного образу в просторі. Сагайдачний передавав цю форму не фотографічно, а шляхом відбору основного матеріалу. Це трактували як формалізм. Треба віддати належно дружині Е. Сагайдачного пані Зої, яка віддано допомагала чоловікові в його великій справі. Пані Зоя була непередбаченою жінкою. В ті часи, коли по країні гуляв атеїзм, розвалювали, закривали церкви, вона звернулася до І.А. Пелипейка,

щоб він їй допоміг написати петицію в район. Суть цього документу полягала в тому, щоб реставрувати недіючу маленьку церкву на Вуліці — тихому і чарівному куточку Косова. Сагайдачний, на диво, вдалось переконати місцеве керівництво і церкві ці все ж таки перекрили дах та зробили інші необхідні роботи.

За рік до смерті Евген Сагайдачний говорив: "Косів дав мені багато... люди, цілий край. Я на старість зробився багачем. Косів дав мені в борт, а що я містові поверну?".

Одного літнього дня пан Евген вибрався в гори. Але його сімдесят п'ятирічне серце не витримало делскої дороги... Це сталося 21 серпня 1961 року.

Високо оцінюючи роботу Евгена Сагайдачного, його внесок у розвиток народного мистецтва Гуцульщини, а також благочинне сприяння в цьому його дружині Зої Сагайдачної — одна з вулиць Косова названа їхнім іменем — вулиця імені сім'ї Сагайдачних.

Бібліографія:

1. Український радянський енциклопедичний словник.—К.—Головна редакція УРЕ, 1987. Т.3—C151.
2. Мигці України. Енциклопедичний довідник за редакцією А.В. Кудрицького.—К., 1992—C.510.
3. Маркаде В. Українське мистецтво ХХ століття і Західна Європа (Вссср).—К., 1990.—N7—C.176.
4. Сагайдачна з. Чуйке серце художника (Жовтень.—Львів, 1971. — 10.—С.94.
5. Соломченко О. Збирач скарбів народних (До 100-річчя від дня народження Е.Я. Сагайдачного (Радянська Гуцульщина. —Косів, 1968. —Н49.
6. Соломченко О.З. глибоких джерел (Прикарпатська правка. — Івано-Франківська, 1986.—N78.
7. Сагайдачна З. Нац музей (Декоративное искусство СССР. — Москва, 1967. —N6.
8. Рудницький М. Збирач скарбів народних (Радянська культура. — N6 від 6.IX62.
9. Шкурупій Г. Диктатура Богомазів (Нова генерація.—Харків, 1929.—Н10.—С.27
10. Овсійчук В. Художник Евген Сагайдачний (Жовтень. — Львів, 1968. —N1. —С.115
11. Жалова Л. Театр Маяковського — (Декоративное искусство СССР. — Москва, 1973. —N6.—С.39.
12. Ріпко О. Бойчук і бойчукісти, бойчукізм. Каталог виставки. — Львів, 1991. —С.72.
13. Федорів Р. Танець Чугайства (Плуг у борозні. —1979, Львів. —С.220.
14. Нога О., Кодлубай І., Девдюк Т., Савицький Б., Бобош Я. Три всесвітньо певідомі постаті українського авангарду. —Львів, 1994.

Дмитро Пожоджук

ГУЦУЛЬСЬКИЙ ЛІТОПІС МИКОЛИ ДОМАШЕВСЬКОГО

По різних світах розкидала доля українців. Одні їхали на заробітки до Канади та інших держав чи й просто втікали від московської навали. Там закликали до чужої мови, до чужих обрядів, але в серці завіє берегли Україну. Немало емігрувало на Захід і гуцулів, взявшись з собою рідну культуру, мову. І першорядним завданням їхнім було на чужині — доказати, що гуцули українці не є нижча раса, а вони—таки європейці з унікального своєрідного культурою та мистецтвом.

І коли на Гуцульщині панував московський комуністичний режим, заборонялася релігійк звичаї, обряди, коли найсвідоміших горян вивозили до Росії на каторгу або знищували на місці, гуцульська діаспора ставила за мету зберегти бодай маленьку Гуцульщину на еміграції, збираючи по краплині її історію, аби залишити у спадок своїм внукам і правнукам. Гуцульська преса, гуцульські дослідження в діаспорі впродовж багатьох десятиліть залишилися великою таємницею для жителів Карпат, тільки тепер, коли постала незалежна Українська Держава, вони повертаються на Батьківщину. Повертається на Україну і фундаментальна праця Миколи Домашевського — тритомне видання "Історія Гуцульщини".

Перший том "Історії Гуцульщини" було видано в Чикаго 1975 року, другий — 1985-го, третій — 1986 року. А нині ця важлива праця побачила світ і в Україні: у Львові перевидано перший том "Історії Гуцульщини", доповнений новими фактами. На початку книги вміщено герб та пропор Гуцульщини, затверджені на конфефенції гуцульських товариств Америки й Канади 15 квітня 1972 року. Подано карту Гуцульщини.

Перший том "Історії Гуцульщини" ознаймлює читача з географічними положеннями, природою, населенням Гуцульщини, давніми відомостями про цей регіон українських Карпат. Далі доктор економічних наук Микола Домашевський та його співавтори розглядають походження назви "гуцул", гуцульську говорку, її вико-

ристання в українському письменстві, ритуал хрещенню, весілля, похоронні звичаї, гуцульську пісенну та поетичну творчість, мистецьке різьблення по дереву. Але чи можна уявити собі Гуцульщину без дерев'яної архітектури? В "Історії Гуцульщини" архітектурі відведено багато місця, Матеріал подається іх світлинами церков у Коломії, Ясні, Яремчі, Шешорах, Ворохті, Татарові, Зеленому, а також гражди в Жабії та Ясні.

Не обминув Микола Домашевський і гончарства, які в Карпатах має давні традиції, і, звичайно, полонинського побуту. Гуцильщина, бідна родючими землями, мала своїм єдиним порятунком скотарство та народні промисли. У анатованому виданні описується як забудова для полонинників, так і саме перебування тут упродовж усього літа вівчарів, ватагів, пастухів, способи виготовлення продукції з овечого молока.

Перший том "Історії Гуцульщини" подає також великий розділ, де ми знаходимося з визначними постаттями Гуцульського краю.

Як на мою думку, то цей розділ варто було доповнити. Зокрема, змістовніше розповісти про величну постать Гуцульшини Юрія Федъковича. Бодай коротку інформацію можна подати й про уродженців цього краю лавреатів Шевченківської премії Анну Василащук, Марію Стефшюк, Федора Погребеника, Дмитра Павличка, Романа Іваничука, Тараса Мельничука. Або про уславленого керівника балету "Чорногора" Ярослава Чуперчука, музикантів братів-Прилипчанів, космацьких просвітительсько Климентину Лисинецьку та Параску Трутяк. А хіба не повинні люди знати про славнозвісну школу Олекси Новаківського, хори Михайла Мороза та Стефанії Глібовицької, приватний музей гуцульських речей Миколи Корнелюка чи приватний музей гуцульських писанок, вишивок і гуцульського одягу Михайла Фірчука?

В усіх трьох томах "Історії Гуцульщини" доктор Микола Домашевський та

його соратники зібрали чимало цінного матеріалу. Є тут і відомості про міста й села гірського краю. Окремо виписані розділи "Бойові дії УПА на Гуцульщині", "Визначні діячі минулого", "Визначні діячі сучасності", "Спортивні товариства галицької Гуцульщини", "Як відбувається коляда в гуцулів", "Гуцульські товариства в діаспорі", "Гуцульська преса" тощо.

Майже сто примірників "Історії Гуцульщини" пан Микола Домашевський подарував загальноосвітнім школам Косівського, Вижницького, Путильського та Надвірнянського районів, а також окремим організаціям та жителям Гуцульщини. Отже, видання Миколи Домашевського повернулося на Батьківщину.

Варто було б сказати кілька слів про автора цієї важливої праці, уродженця гуцульського села Микуличин, який нині мешкає в Чикаго. Уже з перших днів свого поселення в Америці Микола Домашевський очолює Гуцульський дослідний ін-

ститут у Чикаго, редактує журнал "Гуцулія", час від часу відвідує рідні Карпати. Безперечно, задуманий ним четвертий том "Історії Гуцульщини" повинен вийти багатшим на нові факти з рідної сторони, яку він так любить, яку так пропагує на Заході, заради якої живе.

"Історія Гуцульщини" Миколи Домашевського — справжній Гуцульський Літопис. Вона варта того, аби її мав у своїй домашній бібліотеці кожен горянин. А сам Микола Домашевський заслуговує найвищої похвали за свою титанічну працю, яка залишиться неоціненим скарбом для для наступних поколінь гуцулів. З истерією чекатимемо виходу в світ четвертого тому "Історії Гуцульщини" і побажаємо пану Миколі Домашевському успіхів у його подальшій праці.

Дмитро Пожоджук

*лавреат літературно-мистецької премії
імені Мирослава Ірчана.*

KASIA'S POLISH DELI

Featuring Quality Home-Made:

Salads, Soups, Pierogi, Kielbasa, Kabanosy, Golabki.

"We Cater To All Your Affairs"

2101 W. Chicago Avenue, Chicago, Illinois 60622

● Tel.: (312) 486-6163

**Домашній виріб смачних салат, вареників, ковбаси, кабаносів
та голубців.**

Доставляємо на забави і весілля по знижених цінах.

ДУХ ФЕСТИВАЛЮ ЗГУРТОВУЄ

11–12 вересня у Надвірні відбувся міжнародний Гуцульський фестиваль.

У перший день Гуцульського фестивалю відбулася науково–практична конференція на тему: "Економічні, природо–екологічні і соціально–культурні проблеми регіону Гуцульщини та їх розв'язання Державною програмою "УКРАЇНА"–2010". Її організували Всесукраїнське об'єднане товариство "Гуцульщина", Надвірнянська районна державна адміністрація і районна рада та філія "Гуцульщина" Інституту Українознавства національного університету ім. Тараса Шевченка.

У неділю, 12 вересня, Надвірна гула вселюддям і багатоголосям троєстих музик, сопілок, трембіт. Від стін старовинного Пінського замку учасники IX Гуцульського фестивалю пройшли вулицями міста, а потім у восьми місцях розпочались конкурсні виступи самодіяльних аматорів і професійних виконавців з різних жанрів. А коли на свято завітав найпovажніший гость — Президент України Леонід Кучма, усі зібралися на центральному майдані. Покладання квітів до підніжжя пам'ятника Тарасу Шевченку, виконання Гіму України, підняття Державного прапора і прапора фестивалю, привітання Президента й організаторів фестивалю — усе це надало святу особливої урочистості.

Ведучий фестивалю проголошує: Шановний Леоніде Даниловичу! Вся громада уклінно просить Вас стати почесним членом Всесукраїнського товариства "Гуцульщина". Приймаємо Вас до сім'ї гуцульських ватагів. Прийтіть від усього загону гуцулів барвиству тайстру, у якій є все для ватага, сардак, який Вас завжди зігріє. Цей топірець — то булава ватага, символ мужності і моці, а красаня — то символ гуцульської краси і вічної молодості".

Президент щиро подякував гуцулам за довіру бути членом Товариства та за подарунки і відзначив у своєму виступі:

— Не вперше доводиться бувати мені на Богом благословеній землі вашій. І щораз не перестаю дивуватись багатству та величині, неповторності і самобутності цього краю. З давніх давен Його населяють люди,

які вміють з одинаковою майстерністю створювати красиве і корисне, невтомно турдитись і збагачувати новими надбаннями та барвами свою гуцульську культуру, що славиться далеко за межами наших Карпат. Етнічна самобутність, яку зуміли зберегти гуцули, знаходить свій дальший розвиток в Українській державі.

Яскравою квіткою, вплетеною в її вінок, став Гуцульський фестиваль — справжнє свято народної творчості, свято єднання. Започаткований в рік народження нашої держави, він уже перетворився на традиційне і вражаюче дійство, де демонструють свої здобутки вже відомі таланти, відкриваються і утверджуються нові імена, підсумовується набутий і розширюється обрій народної творчості.

Історія вчить, що мудрість та життєздатність народів виявляється і в тому, як зберігається природне середовище, умови, ресурси і їх співіснування. Для населення Карпат таким життєво важливим ресурсом є ліс. А ним одвік перозривно пов'язана вся доля гуцулів. Він завжди відігравав визначальну роль у розвитку регіональної економіки. Більше того, Карпатський ліс завжди був незримо присутнім в ментальності горян, постійно істотно впливав на їхню духовність. Тому повернувшись до зеленої основи і комори Карпат, навести порядок у лісовому фоні, забезпечити його збереження та розумне використання, на мій погляд, завдання не тільки економічне, господарства, але й духовне, як неодмінна складова відчуття господаря своєї землі.

Через розширення мережі заповідників, будівництво шляхів, об'єктів соціальної інфраструктури ми маємо прийти до пріоритетного розвитку прибуткової і пайменш шкідливої для довкілля галузі господарства — туризму. Йому, як говориться, сам Бог вслів розвиватися у Карпатському краї. Тут повинні сказати своє вагоме слово виконавчі органи самоврядування, товариство "Гуцульщина", так само, як і в дальншому збагаченні культурного компоненту тутешнього життя. Нинішній фестиваль учасників та гостей, яких щиро вітаю, — чудовий привід і засіб для цього.

Хай вічно зеленіють Карпатські гори і не змовкають у них пісня і танець.

Слава Україні!

Учасників фестивалю вітали з цим величним гуцульським храмом, дякували Президенту за приїзд голова Івано-Франківської облдержадміністрації Михайло Вишиванюк та голова Надвірнянської райдержадміністрації Роман Гончарук. Він, як господар–керівник району, закликав: "Нехай фестивальний дух ще сильніше всіх нас згуртує в ім'я розбудови нашої Української незалежної держави!"

Вітаючи усіх присутніх на фестивалі, голова Всеукраїнського об'єднання товариства "Гуцульщина" Дмитро Ватаманюк сказав:

— Всесесні отці, Високодостойний пане Президенте, дорогі газди надвірненські, газдині, ваші діточки і всі шановні гости, які зшіхалися у це славне гуцульське місто над Бистрицею. Від Всеукраїнського об'єднання товариства "Гуцульщина" ми вас щиро вітаємо з тим, що ви є учасниками найвеличинішого гуцульського храму — дев'ятого міжнародного фестивалю, який започаткував свою історію у перші дні народження нашої Української незалежної держави. Він пройшов уже по всій Гуцульщині і сьогодні тут, аби назавжди переконати надвірненців, що іхня земля — теж Гуцульщина, а вони — її діти.

Сьогодні в Надвірну прибули гуцули з усіх сусідніх районів Прикарпаття, Закарпаття, Буковини. З нами тут у гуцули з Румунії. Сюди злетілися, мов орли, сини гуцульської землі з різних країн на це величне свято. Ми його розпочали під стінами Пнівського замку, бо ми згадали, відродили в собі дух опришківства і сьогодні ми назавжди покорили цей замок, щоб заявити, що вже нікому з чужоземців не дозволимо нами управляти, бо ми народ український, господари своєї землі.

Учора у рамках Гуцульського фестивалю тут проходила міжнародна науково-практична конференція, яка розглянула дуже актуальну тему "Економічні, природо-екологічні і соціально-культурні, проблеми регіону Гуцульщини та їх розвіязання державною програмою "Україна–2010". Учасники конференції висловили ряд цінних

пропозицій, рекомендацій для того, щоб у наступному десятиріччі Гуцульщина змогла зміцніти, стати ще кращою квіткою у національному букеті України.

Ми раді, нам дуже приємно, що сьогодні на нашему святі присутній гость — Президент України пан Леонід Кучма. Ми дякуємо Вам за те, що Ви прибули, підтверджуємо і підтримуємо Вашу програму розвитку держави до 2010 року і бажаємо Вам її здійснити.

Ми пам'ятаємо, і завжди будемо дякувати Вам за те, що ви були зачинателем і підтримали прийняття закону "Про статус гірських населених пунктів в Україні", який дав велику підтримку населенню гір. Єдине, чого би у Вас просили, аби очолюваний Вами Уряд зумів знайти у бюджеті наступного року трохи більше коштів, щоб усі статті цього Закону виконувалися. А ми, гуцули, запевняємо, що для розбудови нашої держави докладемо свою сумлінну працю, уміння, мистецький талант, бо віримо у незворотність шляху її розвитку, віримо Вам, пане Президенте. Ми все будемо робити, аби наша держава міцніла, бо як говориться в нашему Гуцульському гімні:

На Україну попрацюймо, Душі ій віддаймо, І забудем негаразди — Жити будем файно! Слава Україні!

Надвірна — місто нафтовиків, а тієї неділі в Україні відзначилося професійне свято трудівників цієї галузі. То ж Президент і особи, які його супроводжували, завітали на урочисті збори нафтовиків і газовиків. Леонід Кучма вручив ордени та відзнаки передовикам галузі.

До пізньої ночі дзвеніла піснями і музикою Надвірна, на імпровізованому гуцульському подвір'ї гостей чарувала чудовими рушниками, тонким мереживом різьби, неповторністю герданів та силянок.

Свято вирувало по всьому місті. Поряд із самодіяльними виконавцями, виступали й відомі артисти.

Тисячі глядачів радісно зустрічали, як гостей фестивалю, на центральній сцені фольклорний колектив "Веселі кумоночки" із с. Томашовіце Мало-Польського воєводства Польщі; письменника-гумориста з м. Коломиї Миколу Савчука; заслужену ар-

тистку України Аллу Кобилянську та співака з м. Коломиї Михайла Попелюка; народного артиста України Богдана Сташківа; заслуженого артиста України Володимира Пу'каря (він був ведучим цього заходу); заслуженого артиста України, композитора і співака Остапа Гавриша; Павла Мрежука з Косова; городенківський гурт "Передзвін"; солістку обласної філармонії Ольгу Велку; дуети "Писанка" та "Скриня" з м. Чернівців; композитора Богдана Грицака; заслуженого працівника культури України, кобзаря Михайла Барана.

Особливо привабливими були виступи фольклорних колективів. І по-праву першість присуджено учнівському ансамблю з Гуцульського села Бистра Марамурського повіту Румунії. Другими визнано Шовкову косицю" а третією була "Арніка" з Яблуниці нашого району.

У величні дійство вшанування майстерності фестивальних виконавців перетворився галаконцерт, на якому вручали нагороди переможцям конкурсів за жанрами і виступали переможці.

Варто наголосити, що журі фестивалю очолив начальник управління культури облдержадміністрації, заслужений працівник культури України Анатолій Грицан, діяльнію працювала у журі заступник міністра культури і мистецтв України Ганна Чміль.

Журі широко вдячні всім, хто взяв якнайактивнішу участь у конкурсах. Зокрема, особливо хочеться віддягти теплим словом усім кухарям Надвірнянщини, які представили у широкому смачному асортименті старовинну гуцульську кухню на фольклорному подвірші, а також подякувати писанкарям Львівщини, котрі показали історію національної писанки, починаючи від IX століття.

За активну участь в проведенні ІХ Гуцульського фестивалю голова об舍діаного товариства "Гуцульщина" Дмитро Ватаманюк нагородив подяками і перевиданими книгами "Гуцульщина" Володимира Шухевича голову райдержадміністрації Романа Гончарука, голову районної ради Василя Хабайлюка, заступника голови РДА, голову Надвірнянського товариства "Гуцульщина" Романа Гурмака, завідуючу відділом куль-

тури РДА Ганну Халак, директора рекламного агентства "Гуцульщина-99" Івана Романюка, голову правління ВАТ "Нафтохімік Прикарпаття" Володимира Троценка та заслуженого артиста України Сергія Орда.

Естафету фестивалю делегації Коломийського району передали керівники—надвірнянці Роман Гончарук і Василь Хабайлюк, а також голова Надвірнянського товариства "Гуцульщина" Роман Гурмак.

У Надвірну гуцульський дух висели гості з сусідіх районів. Віриться, що він не вивітриться. Відпині надвірнянці не лише активними будуть в наступних фестивалях, а й відроджуватимуть призабуті народні традиції, приміжуватимуть матеріальну і духовну гуцульську культуру.

Дзвони нашої совісті

У Карпатах осінь пахне любов'ю, чорнобривцями, доброю пам'яттю і вдячністю. Воїтину, дивні осені у наших Карпатах, якщо вони настояні на трунках любові. ГоряТЬ ясени і клени дивовижними вогнями, нагадуючи небесам, що завтра обжинки життя.

І цей осінній день зібрав у сільській Микуличинській Народний дім "Просвіта" чимало сільських жителів, освітян, інтелігенцію села, приїжджих гостей, аби вшанувати титанічну працю і добре імша відкриттям пам'ятної дошки колишнього вихідця села, а пізні жителя м. Чикаго, США, доктора економічних наук, голову Гуцульського дослідного інституту Миколи Домашевського, активного організатора і довгорічного члена Гуцульського Товариства "Чорногора" в цьому великому американському місті. Це дійство перетворилося у щемливі слези радосі, світла і щастя — і плила, як журавлі у теплі краї, над мікуличинськими горами, попід сині небеса вселюдська любов, вдячність, поцілунки і квіти. То була Осінь нашої совісти. А у совісті є місце вдячності і любові. Її Микола Домашевський заслужив сповідь не лише від вдячних односельчан, а від усієї української Гуцулії, для якої працював літа—літа — невтомно, відповідало, аби залишити нащадкам землі, яка дала йому життя, "Історію Гуцульщини". Ця титанічна праця вилилася у монографію в чотирьох томах. Вона подарована землі українській,

Похід до Надвірної під час ІХ Гуцульського фестивалю (12–го вересня 1999). Зліва до права Катерина з Гаврилків Домашевська, д–р Люба Сабодош, д–р Микола Домашевський і Юрій Атаманюк із Лючі.

Зліва до права: Анна Петрівна Онутчак, голова сільради с Микиличина, д–р Микола Домашевський о. Григорій Цеборак, і Катерина з Гаврилків Домашевська.

землякам, народу, який відроджується з розвалин комунізму, устає з колін. А тут такий дар! А тут така підмога народу своєму. "Спасибі вам, дорогий пане Миколо", — говорили у своїх виступах на цьому торжестві голови Всеукраїнського об'єднаного товариства "Гуцульщина" Дмитро Ватаманюк, сільський голова Микуличина Ганна Онучак. Гурти сільської художньої самодіяльності дарували по-дружжю Домашевських щирі пісні, гуцульські танці, а музики — гарні мелодії.

Наша гуцульська земля, наші високі вічнозелені Карпати завжди породжували ось такі зорігіганти, як ви, таких могутніх ширококрилих орлів, які уміють перемагати і знають, як це робити. Спасибі землі, що подарувала вас нам. Спасибі серцю вашому, що могутня Америка не випила з нього снаги, сили і пам'яті про свій народ, про свою Гуцульщину.

Відкриття у рідному селі пам'ятної Дошки вдячності вам, шані, поваги і любові до нас — це свідчення того, що народ наш український уміє творити, уміє працювати, уміє і шанувати, і шануватися.

І серця українців, оцінюючи величезний труд доктора Миколи Домашевського, сьогодні нерідко стискаються у темі: а що, якби небо і земля не подарували нам цю прекрасну людину, а що, якби Домашевський не був партріотом? Воїстину: та якщо у цих горах не стане таких самовід-

даних і мужніх орлів, то чи треба цих гір і синього неба?

Осінь нашої совіті. І совість будила у наїх серцях найкращі почуття вдячності і любові не тільки п. Миколі Домашевському, але й його милій дружині п. Катерині. Бо, як підкреслювали учасники торжества, даруючи цій гарній пані свою любов і поцілунки, засипаючи її духм'яними квітами осені, — що п. Микола міг реалізувати свої творчі задуми, можливості, тільки завдяки розуміючій і розумній дружині, яка стала йому добрим помічником, тилом, правою рукою. Тому, зрозуміло, тугу горстку добрих почувань зв'язували люди для п. Катерини.

Снаги, любові, вдячності, доброї надії на співпрацю, на майбутні зустрічі пригорнуло панство Домашевських до своїх грудей, до своїх сердець і запросило людей до спільногого родинного обіду.

Дзвони нашої совіті будуть ще довго—предового відлунювати у наших вдячних серцях доброю пам'яттю про людину, яка несе високу і світлу любов до свого українського народу, до землі української крізь усе своє життя. Таких орлів Гуцульщина уміє шанувати, пам'ятати і любити.

**Калина Ватаманюк,
заслужений журналіст України.**

Щасливого Нового Року бажає

**Dandy Meat Market
BONIEK'S DELI**

ДОБРІ М'ЯСНІ ВИРОБИ ЗНАЙДЕТЕ В ЦІЙ КРАМНИЦІ

Ми самі виробляємо ковбаси. Наша спеціяльність сільська ковбаса.

Tel.: (773) 276-0589

Крамниця відкрита 7 днів в тижні.

Власники — Б. і Е. Врублі

Tel.: (773) 276-0589

**1023 North Western Avenue
Chicago, IL. 60622**

Учасники свята біля пропам'ятної дошки в пошану д-р Миколи Домашевського. Зліва до права: Галля Годованець, д-р Люба Сабодош, Анна Петрівна Онутчак, голова сільради с. Микуличин; д-р Микола Домашевський, Іван Годованець, Катерина з Гаврилкі Домашевська, Марія Юрівна Делерчук хресна матір та тета ювілята, о. Григорій Щебрак

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ
бажає

IOWA PHARMACY

903 North Western Avenue
Chicago, Illinois 60622

Phone: 384-0512
Anna Popil Bryan, R. Ph.

Matt Wojtaszek, R. Ph.
Dennis Bryan, R. Ph.

Найкращі фармацевтичні товари по найприступніших цінах
завжди одержите в цій аптекі.

Зустріч із губернатором штату Ілліноїс під час святкування 8-ої річниці незалежності України. Зліва до права: мігр. Василь Домашевський, Катерина з Гаврилків Домашевська, дост. губернато Раен із своєю дружиною і д-р Микола Домашевський.

Засідання президії редакційної колегії по виданні IV тому Історії Гуцульщини. Зліва до права: проф. д-р Нестор Билюк, д-р Микола Домашевський, Катерина Домашевська, Ярослав Бобицький і Володимир Гаюк.

Група учасників під час відслонення пропам'ятної дошки в селі
Микуличині д–р Миколі Домашевському (14–го вересня 1999). Зліва до
права: Іван Годованець; Дмитро Ватаманюк товариства "Гуцульщина";
Катерина Домашевська, Калина Ватаманюк — редактор журналу
"Гуцульщина" у Верховині, д–р Люба Сабодош, д–р Микола
Домашевський, д–р Василь Сабодош і Василь Страфанюк.

Степан Васильович
Домашевський
із села Микуличин,
громадсько-політичний
діяч на переломі
XIX і XX століть

Петро Сіреджук, Космач

ГУЦУЛЬЩИНА 100 РОКІВ НАЗАД

(По матеріалам Галицької преси)

22 січня 1899 року в залі ратуші міста Надвірни поставлено дві польських і одну українську п'єси силами місцевого драматурга. Весь дохід від реалізації квитків пішов на підтримку товариста шкільної молоді.¹

19 лютого жінка одного селянина з Кривовірні народила донечку, з вечором через два дні знову двоє дітей: хлопчика і дівчинку. Так несподівано сім'я гуцула поповнилася трьома дітьми. Мати і трійця — здорові і веселі.²

У Биткові із скважини Мархвицького і компаньйонів з глибини 510 метрів вдарив фонтан нафти, який протягом 4 годин, заповнив резервуар в общи́мі 300 бочок і стільки ж рідини вилилося в ріку.³

Жандармерія Косівщини в квітні 1899 року зловила банду злодіїв, яка протягом кількох років вчиняла різії кражі, в тому числі обкрадала скарбниці церков. Між іншим, ця група злодіїв у 1894 році здійснила кражу 8000 корон з каси лісового господарства в Косові. Очолював злодій дяк з Горішнього Ясенова, Зловлених пішах зловмисників косівська жандармерія відвезла до коломийської в'язниці.⁴

Гуцул з Річки — різбліяр Марко Мєгденюк разом з кардиналом Сембратовичом їздив до Риму на ювілей святого отця. У Ватикані митць власноручно вручив папі свою прегарно орнаментовану пацьорками касету (скриньку). Він минулого року на виставці краєвого базару виставив з слиного дерева хрест, який був прекрасно орнаментований в гуцульському стилі з дробними вкладеними пацьорками. Цей хрест за пропозицією Володимира Шухевича різбліяр надіслав до Відня цісарю. Цісарська канцелярія прислала прославленому митцю 35 новеньких дукатів. В. Шухевич в першому томі "Гуцульщини" помістив фотознімок цього хреста.⁵

27 травня 1899 року до Жаб'єго прибула повітова земельна комісіяк, яка мала відбирати землю Параски Форбель на ко-

ристь фундації (маєтку) Генріка Скарбка. Ця фундація на Верховинщині володіла 27000 моргів землі. Ніхто раніше меж маєтку не встановлював. Гуцули на теперішніх спірних грунтах 30–60 літ тому понабудовували хати і завели газдівства, котрі записані на них. Адміністрація фундації стверджувала, що — це графські землі виганяла місцевих жителів з хат, відбирава йх грунти, а самих пускала в жебри. Того дня "Під Кримтою" 200 жаб'ївчан озброєних косами і сокирями в лісі перестрілили комісію і не допустили до обміру грунту П. Форбель. Землеміри з інічим повернулися назад. Наступного дня непокірних гуцулів прибуло приборкувати військо і жандармерія. Арештували 50 найбільш бунтівливих селян.⁶

10 червня 1899 року в горах Надвірнянщини випав сніг. Верхи біліли як в грудні. Дуже потерпіли ячмінь і городина.⁷

Десь кокло 15 червня кожного літа гуцули починають йти на жива до Росії, Румунії і Угорщини. У більшості випадків по них прибував управитель з якогось маєтку і набирав собі групу робітників і на свої заробітчан віз до місця призначення. У власника живарі працювали за 8–й або 10–й спіл. При середній працьовигості за сезон гуцуул заробляв 6–8 центнерів зерна. Харчі були за рахунок працедавця.⁸

З Березова і Яблунова до Канади виїхало кілька сімей. Найбільше смігрантів осіло в Вінніпегу. На канадській землі гуцули працювали фермерами, а в містах робітниками. Вдень заробляли по долару, а інші жінки більше, а це тому, що попит на жіночі руки був дуже великий.⁹

28 червня 1899 року виповнився рік соборчика отців Косівського деканату. Тоді в с. Довгополю було рішення ділову переписку з урядовими колами і місцевою адміністрацією вести тільки на "руській язиці" (українській мові). З того часу одні не приймали і відсилали назад, другі приймали і відповідали по-українськи, треті як отець

Іван Ткачевич з Ферескулі і Євгеній Левицький з Хомича (Хімчина) не тільки приймали кореспонденцію на польській мові, але й давали відповідь по—польськи.¹⁰

8 липня 1899 року Гриць Андреюк з Соколівки зайшов до отця Теофіла Добрянського, щоби той віддав за день роботи зароблених сином Окексою 20 крейцарів. Отець нічого не відповів і в присутності паламаря — Олекси Колобейчука з розмаху так сильно вдарив прохача по зубах, що в того на землю впав передній зуб з кровщю. Для отця — це не первшина. До цього випадку душпастир побив Івана Колобейчука, одного селянина з Яворова та ін.¹¹

23 липня 1899 р. "Кур'єр Станіславський" писав, що із—за поганої погоди в Микуличині мало відпочивало людей. Серед знаменитостей слід назвати артиста Романа Желазовського, який приїхав на відпочинок з родиною.¹²

У липні 1899 року В. Шухевич побував в Прокураві і Брустурах, а звідти гірськими пляами подався в полонини на Жаб'є, де зустрічався з чеським вченим Францішком Ржегоржем, котрий прибув до Жаб'єго через Коломию. Останній серед гуцулів, — як стверджує газета "Діла" від 2 липня 1899 р. — прожив не одіс літо. Обидва стигографа пробули серед жаб'ячих три неділі.¹³ З серпня в Ясирмі давали концерт співаки Адам Людвіг і Леон Гакер. Вони співали пісні Невядомського, Носковського і балади Монюшки.¹⁴

20 серпня 1899 року "Газета Коломийська" інформувала своїх читачів, що в Косові і околицях добре росте виноград, яблуні і груші, плоди успішно конкурують з угорськими і тірольськими фруктами. Далі газета писала, що з Косівської солеварні сілі возили возами до Вижниці, а там грузили в товарні вагоні і розвозили по Австро-Угорській державі і за кордон. У Ворохті запрацював державний тартак (лісопильне підприємство).¹⁵

Того дні "Кур'єр Станіславський" інформував своїх читачів, що Микуличин має бальзамічне повітря, яке здавалося би є спеціально для відпочиваючих, але місцева адміністрація їм створила вкрай несприятливі умови відпочинку. Так, лісничий дозволяє прогулянку до державних лісів тільки тим,

хто заплатив 50 крейцарів від особи, а хто бажає порибалити платив 4 корони. Купатися в Пруті взагалі нікому не дозволялося. Винного чекав великий штраф, більше того в нього забирали одяг.

В Ворохті клубом мотициклістів влаштовано бал—маскарад. Тут можна було побачити Міфестотеля, чарівниць, грекінь, одалісток, русалок...¹⁶

21 серпня 1899 році у Тюдові згоріла церква. Причиною пожежі стала позагашена свічка, яку забули погасити, вдалося врятувати дещо з церковних речей та братську касу.¹⁷

На ярмарку в Делятині затримали тьрох злодіїв. Серед затриманих був главарь шайки якийсь Кейслер, якого затримали в той момент, коли він в гуцула з череса витягнув гроши.

У Микуличині проведено забаву літників (відпочиваючих) по збору коштів на будівництво костелу. Дохід становив 300 злотих ринських. Будівельний комітет очолювали пап Сим, керуючий лісництвом і домінію, Яхімовський, начальник залізно—дорожнії станції, доктор Краснацький, адвокат з Коломії.¹⁸

На початку вересня 1899 року з глибини 500 м. скважини Н 3 Вольського і Одриховського в Космачі вдарив потужний фонтан нафти довелося телефонувати до Коломії, щоби привезли ємкості на сировину.

До цього часу в селі розвідкою нафти займалося Косівське геолого—розвідувальне товариство, котре кілька років назад заклало кілька скаважин. Експлуатація не покривала затрачених на них розходів. Їх продали спільці Вольського і Одривольського. Підприємці за порадою геологів Дуликівського і Зубера свій пошук розширили за рахунок скupkених у селян нових теренів на схід від старої копальні над річкою Рушір.

Космацька нафта має +38°. По своєму хімічному складу — близько собідсько-рунгурської. У Космачі ще мала 140 морговий нафтovий терен нафтова спілка Т. Букоємського, Т. Зими й Т. Шимановського.¹⁹ До Америки з кожним днем сильнішала еміграція гуцулів з Акришори,

Космача, Лючі і покутського села Ключева.²⁰

8 вересня 1899 року дирекція лісів в Микуличині виставила на продаж 18146 м³ дров, в тому числі 5324 м³ букових і 12822 м³ смерекових й соснових.²¹

Гуцульські ліси Надвірнянщини чистого прибутку щорічно давали державі 700 000 корон. Одночасно стали місцем полювання вищої знаті. Тут, зокрема, полював князь Ліхтенштейн, архікнязь Оттон, граф Сильва Таурацца. Останній протягом тижня забив 11 оленів, а архікнязь Оттон 3 ведмедів.²²

Микуличин з давніх літ є місцем відпочинку у туризму. Звідси робили подорожі до Чорногори і через Яблуницю на Закарпаття. Власницею пансіонату була Анна Бауер. Тут за дешеву ціну можна було замовити кімнату для відпочинку і харчування. У власні вілли збудували Красницькі і Мізевичі з Коломиї, Бакерові, Брюхальські, Суходільські з Львова та Ценський з Вікна.²³

Під час цьогорічної прогулянки по горах Надвірнянщини Володимир Шухевич завітав до відомого майстра і різьбаря Василя Турчиняка в с. Луг, котрий вирізьбив образ Божої Матері. Це — різьбар від Бога. Він заслуговує на те, як писала газ. "Діло" 27 вересня 1899 року, — щоби руська спільність (українці) зверталися до Василя Турчиняка з замовленнями.²⁴

У Кутах 3 жовтня розпочав свої гастролі "Руський народний театр", який поставив опера Гулака-Артемовського "Запорожець за Дунаєм", через два дні п'єсу "Попіхайло" — Шуткевича, а 12-го "Учителя, — Івана Франка".²⁵

У перших числах жовтня в чеському музею Напросткова виставлено вироби Ф. Ржегоржа, які вченій називав влітку цього року подорожуючи по Гуцульщині.²⁶

Микуличин відвідав польський мандрівник Тадеуш Старевський. Він зупинився в готелі Штайнберга, де познайомився з знаменитим художником Северином Обстом. Митець в селі малював карооких гуцулок, криниці між смереками, водопадами²⁷

У селі Красний Луг (Красник) під Кримтою протягом 6 днів зсувалася гора (14–20 жовтня) — в сторону Черемоша. Зсув

поглинув 4 селянських хати і лісничівку. Чотири родини в кількості 15 чоловік залишилися без даху над головою. Зсув знищив їм сади і городи. Гуцули рятували ще місцями не засипану картоплю і капусту.²⁸

18 листопада 1899 року пройшов перший поїзд по повідкритій залізодорожній вітці Стефанівка—Коломия—Делятин, яка з'єднала Поділля, Молдавію з Закарпаття. Колію розпочали будувати в липні 1898 року.²⁹

У Яблунові створено повітовий судовий округ, до якого ввійшли села Люча, Березови, Космач, Уторопи. Два останніх населених пункти вилучено з під адміністративного підпорядкування Косівського повіту і прилучено до Печенижинського. Суд свою роботу почав з 1 січня 1900 року.³⁰

У Вербівцю і Старому Косові засновано читальні товариства "Просвіта з осередку культурно-просвітницького товариства в м. Кутах зроблено дар книжок видання "Просвіта".³¹

Джерела.

1. "Діло". 1899. — № 3 (5 січня). — с.3
2. "Діло". 1899. — № 42 (23 лютого). — с.3
3. "Діло". 1899. — № 42 (23 лютого). — с.2
4. "Діло". 1899. — № 82 (25 квітня). — с.2
5. "Діло". 1899. — № 98 (4 квітня). — с.2
6. "Діло". 1899. — № 115 (5 червня). — с.2
7. Kurjer Stanisławowski. 1899. № 717-(18 czerwca). -s.3
8. Glos Pokutski. 1899-№12 (8 czerwca).-s.3
9. Tamże.
10. "Громадський Голос". 1899 — № 17 (1 вересня). — с.143
11. "Руслан". 1899. — № 145. (14 липня). — с.3
12. Kurjer Stanisławowski. 1899-№722 (23 lipca).-s.2
13. "Діло". 1899. — № 145(2 липня). — с.3; № 217 (23 вересня). — с.1
14. Kurjer Stanisławowski. 1899 -№722 (23 lipca).-s.2
15. Gazeta Kolomyjska. 1899.-№33 (20 sierpnia).-s.2.3.
16. Kurjer Stanisławowski. 1899.-№726 (20 sierpnia). -s.2.3
17. "Діло". 1899. — № 199 (27 серпня). — с.3
18. Gazeta Kolomyjska. 1899.-№34 (27 sierpnia).-s.3
19. Gazeta Kolomyjska. 1899.-№37 (17 wrzesnia).-s.3; № 39 (1 października).-s.3
20. Glos Pokutski 1899.-№23 (7 wrzesnia)-s.2

21. Kurjer Stanislawowski. 1899.-N°729 (10 września)-s.3
 22. Gazeta Kolomyjska. 1899.-N°38 (24 września)-s.1
 23. Gazeta Kolomyjska. 1899.-N°39(1 października).- s.3
 24. "Діло". 1899. – N°216 (27 вересня). – с.3
 25. "Діло". 1899. – N°206 (6 вересня). – с.8
 26. "Діло". 1899. – N°227 (9 жовтня). – с.2
 27. Gazeta Kolomyjska.1899.-N°40(8 października).- s.3
 28. Gazeta Kolomyjska. 1899.-N°43(19 listopada).- s.2.3
 29. Gazeta Kolomyjska. 1899.-N°46 (29 grudnia).-s.1
 30. Gazeta Kolomyjska. 1899.-N°43 (29 grudnia).-s.3
 31. "Діло". 1899. – N°266 (26 листопада). – с.2

Василь Біленчук
Володимир Гаюк
м. Косів, м. Львів

Дослідник Гуцульщини (До 65–річчя від дня народження та 40–літньої праці історика і культурно–громадського діяча Петра Арсенича)

В січні 1999 р. громадськість Івано–Франківська урочисто відзначала наукову і культурно–громадську діяльність П. Арсенича та висунуло його на здобуття обласної премії ім. В. Стефаника в номінації краєзнавства і пародознавства. До ювілейної дати Івано–Франківська обласна бібліотека ім. Івана Франка та Управління культури ОДА видали Бібліографічний покажчик історико–краєзнавчих публікацій історичного краєзнавця. Із вступної статті, яку написав академік Володимир Грабовецький, доведємося, що Арсенич за час 4—літньої праці видав 23 книжки та більше тисячі статей, організував 20 музеїв, 170 виставок, виголосив 222 наукові доповіді на міжнародних, республіканських та регіональних конференціях та 2327 публічних лекцій. Хочемо більш детальніше ознайомити читачів журналу про багатогранну діяльність нашого земляка, якого за плідну працю нагородило міністерство культури України, обласна Рада та обласна державна адміністрація.

АРСЕНИЧ Петро Іванович – історик, заслужений працівник культури України (з 4.12.1991 р.), культурно–громадський діяч, лауреат премій ім. П. Чубинського (з 27.04.1991 р.), І. Вагилевича (з 17.03.1994 р.) та Марійки Підгірянки (1995). Він був одним із засновників обласного і міського Товариства української мови ім. Т. Шевченка "Просвіта".

Народився 24 січня 1934 року у Нижньому Березові, Закінчив Київський університет ім. Т. Шевченка (1958). Працював в

Івано–Франківському музеї на подаді старшого наукового працівника біля 30 років. За цей період багато зробив для збору і популяризації матеріалів з історії та етнографії Прикарпаття, зокрема мальовничої і рідкої йому Гуцульщини, давав про створення громадських музеїв на Прикарпатті. Постійно виступав проти нищіння комуністичною системою пам'яток історії, культури, проти русифікації, активно відстоював національні традиції українського народу.

У 1963–1965 рр. викладав археологію й етнографію в Івано–Франківському педагогічному університеті.

У минулому П. Арсенич був членом підпільної учнівської організації ОУН (1948–1952), членом КПРС (1963–1966). У 1966 р. Його виключили з рядів КПРС і звільнили з посади викладача педінституту "за піддережку ідеології українського буржуазного националізма и за связь с националистом Морозом В. Я." У 1965–1986 був пересідуваний КДБ. 1973 року П. Арсенича звільнили з подати завідувача відділі, а в 1981 р. конфіскували в його твори М. Міхновського, Д. Донцова, М. Грушевського, Б. Лепкого та інших.

Нині П. Арсенич завідує науково–реологічним відділом при обласному управлінні культури, за сумісництвом викладає в Івано–Франківському духовно–катехитичному інституті (з 1992). Досліжує маловідомі сторінки історії та культури Прикарпаття, чи не першим почав вивчати і гово-

рити про діяльність ОУН—УПА, при-дляючи багато уваги збору спогадів учасників цих подій. Він підняв із забуття багато імен діячів культури і науки, борців за волю України.

Зібрав рідкісне видання книг та поштових листівок, відозвів преважно з часів наших національно-визволильних змагань, часто з автографами їх авторів, про Івано-Франківщину, з яких організовує виставки. Зокрема цікавою була недавня виставка до 90-річчя від дня народження Степана Бандери.

Автор 23 книжок і більше тисячі статей з історії та культури краю, організатор музсів, учасник і організатор міжнародних і регіональних наукових конференцій, радіо і телепередач, консультант документальних фільмів. Він був одним з організаторів і учасником міжнародної наукової конференції "Українці в Канаді" (1991 р.), першого світового конгресу гуцулів та міжнародної наукової конференції в рамках роботи Конгресу (10–22 серпня 1993), делегатом 2-ої конференції ТУМ-у в Києві (29–30.09.1990 р.), членом багатьох громадських організацій.

П. Арсенич — співавтор книг "Галич" (Львів, 1964), "Гуцульщина" (К., 1987), "Літопису м. Івано-Франківська" (1998). Автор книг "Січеві стрільці" (Івано-Франківськ, 1990), "Станиславів — столиця ЗУНР" (Івано-Франківськ, 1993), "Гуцульський театр Гнати Хоткевича" (Коломия, 1993), "Березуни" (Івано-Франківськ, 1994), "Родина Заклинських" (Галич, 1995), "Родина Шухевичів" (Коломия, 1995), "Прикарпаття в житті Каменяра" (Коломия, 1996), шляхами Богдана Лепкого по Прикарпаттю" (Івано-Франківськ, 1997), "Родина Озаркевичів", "Родина Бандерів", (Івано-Франківськ, 1998). Як бачимо краєзнавець П. Арсенич піднімає із забуття багато імен діячів науки і культури, борців за волю України. Ряд його книг та статей присвячено проблемам етнографічного вивчення Гуцульщини та участі гуцулів у національно-визволиній боротьбі ХХ ст.

П. Арсенич — один із засновників обласного товариства охорони пам'яток історії та культури (з 1967), голова першого осередку в краєзнавчому музеї (1968–1990), голова секції етнографії обласної

організації (1968–1973), член Івано-Франківської міської Ради (з 1968) і обласної Колегії (з 1990) та член республіканської головної Ради (1990–1995), почесний член Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (з 10.12.1991).

За його дослідженням і участю встановлено в області ряд пам'ятних знаків, меморіальних дошок, проведено археологічні розвідки. Він є співавтором книги "Некрополь Прикарпаття", багатьох статей про археологічні, етнографічні та історичні пам'ятки області. З його ініціативи пересвідена книга В. Шухевича "Гуцульщина", до якої він написав обширне дослідження "Народознавств Володимира Шухевича".

Лише у 1998 р. П. Арсенич видав три книги та опублікував 32 статті, виступив з доповіддями на 10 наукових конференціях та прочитав 50 публічних лекцій.

П. Арсенич був членом–засновником обласних товариств ТУМ ім. Т. Шевченка "Просвіта", Народного Руху України, "Меморіалу", член республіканської та обласної Ради "Меморіалу" (1989–1992), одним із засновників демократичної партії, товариства краєзнавців ім. І. Франка, товариства "Гуцульщина" в Івано-Франківську і є його головою.

За заслуги в боротьбі з тоталітарним режимом йому було доручено на Великден 1990 р. підняття на міській ратуші в Івано-Франківську синьо-жовтий прапор.

Своєю певтомною працею він чи не найбільше спричинився до національного народження в нашому краї.

П. Арсенич є членом Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові (з 1989 р.), республіканської асоціації українознавців (з 1990), член–засновник Клубу української інтелігенції ім. Б. Лепкого, член конгресу української інтелігенції (з 9.12.1998). Він — учасник усіх обласних і міських конференцій ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка. Опублікував ряд статей про діяльність "Просвіта" та її активних членів. У Народному Домі "Просвіта" (до речі, він першим виступив з ініціативою про передачу цього будинку, тепер вул. Грушевського, 18 Товариству ТУМ), де організовує виставки до різних ювілейних дат, підготував зміс-

товну виставку з нагоди 5–річчя засування обласного ТУМ.

П. Арсенич — член керівних органів обласних об'єднань, член ради (з 1992) міського об'єднання ВУТ ім. Шевченка. Він є заступником голови обласного об'єднання ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка.

Зараз вон спрямовує роботу наукового—редакційного відділу при управлінні культури на завершення книги "Звід пам'яток історії та культури Івано-Фран-

ківщини" та здав до друку упорядковану під книгу, підготовлену колективом авторів до 1100-річчю Галича "Пам'ятки та визначані місця Галицького району."

За книги "Славні Галицькі родини" та невтомну громадсько—культурну діяльність обласне правління висунуло кандидатуру П. Арсенича на здобуття обласної премії В. Стефаника в номінації краєзнавства і народознавства.

Дост. Михайло Васильович Вишіванюк, голова
державної адміністрації Івано-Франківської області
(1999р.)

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажає

Богдан, Маргарета і Михайло Музики
ВЛАСНИКИ ПОХОРОННОГО ЗАВЕДЕННЯ
 найстаршого і відомого в цілому Чікаго із своєї солідності й точності!

MUZYKA FUNERAL HOME

ДВІ КАПЛИЦІ:

2151-57 W. Chicago Avenue	5776 W. Lawrence, Chicago, Illinois 60622
Tel.: CA7-1222 or BR8-7767	Tel.: 545-3800

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажає

PHONE: 829-9622

ПАМ'ЯТНИКИ

VENETIAN MONUMENT COMPANY
 QUALITY MEMORIALS SINCE 1912

523-31 North Western Avenue
 JOHN DEL MISSIER

Chicago, Illinois 60622
 ANY EVENING by APPOINTMENT

ВИКОНУЄМО ПАМ'ЯТНИКИ з ГРАНІТУ, МАРМОРУ, БРОНЗУ.

Лідія Орел

мистецтвознавець, завідуюча відділом
Музею народної архітектури та
побуту України.

А ТЕ ЖИТТЯ ЯК ВИШИТТЯ

Мистецький феномен Дмитра Пожоджука уже не один рік є для мене загадкою. І річ навіть не в тому, що бідкаюся, бшиюся в думках, аби знайти однозначну відповідь для себе самого чи своїх майбутніх читачів: як гуцульський хлопчина і коли саме, за яких обставин взяв голку в руку і почав вишивати, що повело його згодом до університетських журналістських аудиторій у Львові, яка зрештою, переважила сила — покликання материнського колу уміlosti, традицій села, а сила таїна Природи.

Володимир Качкан

Аби зберегти силу Дмитра Пожоджука, треба неодмінно завітати до Космача — столиці гуцульського народного мистецтва і національно-визвольних змагань. Серед найбільш визначних центрів народного мистецтва Космач різко виділяється своїми особливостями. Гуцульщина здавна славилася мистецькими виробами. Одніак космацькі умільці¹ вважаються непревершеними майстрами серед усього гірського краю. Мистецтво і природа Космача створюють єдине ціле, що впродовж багатьох віків² зачаровує художників, письменників, артистів. Частенько навідуються вони і до героя нашої сповіді — заслуженого майстра народної творчості України Дмитра Пожоджука. Колись Дмитрова матичастувала смачними гуцульськими стравами у своїй оселі знаного львівського маляра Григорія Смольського, юніх ще тоді Володимира Івасюка, Назарія Яремчука, Грицька Мацерука, а вже згодом і письменників Романа Качурівського, Неонілу Стефурак, Орисю Яківич, голову Світової Федерації Українських Жіночих Організацій Оксану Соколик з Канади, керівника українського балету "Веселка" з Австралії Наталю Тиравську, редактора журналу "Гуцульщина" з Канади Ігоря Чмолу, писанкарку із ЗСА Іванку Старощак, танцюристів балету "Степи" із Франції,

академіків Володимира Качкана, Василя Лизанчука, а тепер вже дружина приймає гостей редактора літопису "Вільна думка" з Австралії Марка Шумського, кандидата мистецтвознавства Ірину Довгалиук, кандидата філологічних наук Михайла Чорнописького, студентів зі Львова, Варшави, Лондона... Навідуються вони як колись вчашали до Космача Оскар Кольберг, філарет Колесса, Олекса Новаківський, Нестор Нижанківський, Ірина Вільде, Іван Франко, Станіслав Людкевич, Іван Огієнко... "Оце сиджу у Космачі у пані Лисинецької. Місцевість падзвичайно гарна, цілюще повітря, палюче сонце, колюча вода, запашні полонини...", — писав 16 липня 1938 роки Іван Огієнко в листі до Кирила Студинського. Не знав тоді Іван Огієнко, що пройдуть роки і першим лауратом його премії³ стане серед гуцулів гуцул таки із Космача. Першим на всю Гуцульщину. На всі Карпати.

Дмитро Пожоджук, син Онуфрія, народився 15 жовтня 1955 року в селі Космач Косівського району Івано-Франківської області. Ми — український майстер художньої вишивки та писанкарства, заслужений майстер народної творчості України з 1988 року, лауреат літературно-мистецької⁴ премії імені Мирослава Ірчана з 1988 року, лауреат Всеукраїнської премії Івана Огієнка з 1999 року, нагороджений бронзою, срібною, золотою медалями Виставки Досягнень Народного Господарства у Москві, лауреат міжнародного конкурсу "Плакат "Олімпіади-80"... Закінчив Космач—Банівську неповну середню школу, Космацьку середню школу, факультет журналістики Львівського державного університету імені Івана Франка та аспірантуру Львівського університету, до-кінчує роботу над дисертацією на тему: "Українська ввічливість".

Батько Дмитра Онуфрій — син знаного на Гуцульщині зодчого Миколи Пожожука — все життя працював ткачем і лісорубом. Мати Пелагія — знана в Україні і світі майстерня народного одягу, писанкарка, бісерниця, вишивальниця, в'язальниця, співачка і танцюристка — походила із знаного італійського роду. В неї вдався Дмитро і вдачею, і талантом.

Ще змалечку мати вчила Дмитрика старовинних пісень, залюбки розповідала йому казки, історії про те, як росіяни, закатували обох його дідусів, як московська армія знищила трьох його дядьків Івана, Лук'яна, Григорія, яких поневірянь зазнали вони від ковпаківців, від Червоної Армії, як воював за волю України у січових стрільцях її дядько Микола Топузяк... Дмитрикові хотілось про це розповісти людям, а найбільше про красу, мистецтво та фольклор Космача. Чи не тому він і обрав для себе журналістський фах. Але потяг до краси, до мистецтва не покидали Дмитра. Уже в першому класі він почав вишивати. Ще й зараз згадує Дмитро Пожожук той випадок. В школі учителька вчила дітлахів вишивати. Дмитрик прислухався до тої науки та дарма: ніж захоплювало це мистецтво хлопчину. Вдома мати довгими зимовими вечорами чакливала над білим полотном. При каганці, бо ж не було ще тоді скектрики. Аж якось захворів на ангину. Було то саме в понеділок, коли мати пішла на ярмарок до центру Космача, (за чотири кілометри від Дмитрової оселі). Стіл в хаті був акуратно застелений ніжною білою полотняною скатертою. На ньому лежали дорогі французькі нитки "ДМС" до вишивання і голка та ножниці, бо ж мати вишивала сорочку на замовлення до Ворохти. Дмитрикові в хаті нудилося. Раптом Йому захотілось вишивати. Мамину вишивку не взяв, а зняв зі стола білу скатертину, взяв кольорові нитки і почав вишивати. Почав ріжними швами і техніками, яких ніколи не знав. За годину–две розшив скатерку вдовж і впоперек і скаменувався: яке ж це лихо він накоїв. Зіпсував дорогі нитки і таку ж дорогу скатертину. Відчувши свою провину, мерещій заліз на ліжко під ліжника і вдав, що спить. Мати⁵ повернулася з ярмарку,

побачила Дмитрикові витівки, посміхнулася, зняла із сволока мотивило і так синочка стала ним лупцювати, що аж мотиволо переломила. Хлопчик захворів дужче і його забрали до шпиталю. Аж тут навідалася до Дмитрової матері учителька і стала її переконувати, що нічого поганого Дмитрик не зробив, можливо з нього колись буде відомий мистець. "Дайте йому, пані Палагню, кавальчик полотна і ниток і хай вишиває на здоров'я..." Мати вже готова була дати синові що завгодно аби тільки одужав. І справді, згодом дала Дмитрикові полотна і ниток і хлопець почав вишивати. Почав вишивати на тому, що йому це дуже подобалось, а тому, що за це був битий, а в народі недарма говорять, що за що бшоть, до того людина дужче тягнеться. Під безпосереднім маминим наглядом Дмитрик швидко набував вправності, легко освоїв такі техніки вишивки як хрестик, болгарський хрест, пряний хрест а цих технік вповні вистачало аби зробити якийсь мистецький твір, хоч і на такий досконалій. Хлопець вирішив зробити для матері подарунок і вишив хрестиком уставки для жіночої сорочки, яку назвав "В любистку купана". Дмитрик скомпонував із двох старовинних космацьких узорів "духовий лист" та "сливовий" свій орнамент, додавши туди трішки синього кольору. Мати похвалила юного умільця, але зауважила, що в космацьких вишивках немає бути синьої барви. Сорочка Дмитра Пожожука "В любистку купана" експонувалася на десятках його персональних виставок і завсідги заворожувала глядачів. Майже одночасно із цією роботою (а може трішки раніше) вишивка Дмитрик ужс болгарським хрестом декоративну доріжку, яку назвав поетично "Два півники горох молотили". В прямокутному обрамленні орнаменту рослинного розмістив вишивальник двох красних півнів, тому й назва до них пасувала саме ця. Згодом на його першій персональній виставці у Львівському музеї народної архітектури і побуту, доріжку "Два півники горох молотили" виставили прямо на коміні в старовинній українській хаті і вона нагадувала слобожанський розпис. Десятки років спливло відтоді, а цю роботу нині вже іменитий майстер Дмитро Пожо-

джук виставляє й досі. Виставляє для того аби шанувальники його творчості побачили пастільки зросла творча майстерність мистця, виставляє для того, що вона таки є перша і дорога для нього. Третью вишивкою ще з його шкільних років є чоловіча сорочка "Дідова усмішка", яку він зараз зберігає в родинному музеї, а на виставках експонує копію цієї сорочки, виконану на модній сучасній тканині.

Минав час. Юнак подався на навчання до Львова і там його зводить а уславленою майстринею народного одягу і вишивки Стефанією Кульчицькою, яка не лише вітала творчість молодого мистця, а й допомагала йому питками, тканиною та численними порадами. Зрештою, Ставрія Кульчицька запропонувала Дмитрові Пожоджуку у Львові організувати першу персональну виставку його робіт. Дмитро довго не зважувався, але її підтирмка славетний живописець Григорій Смольський і вставка у Львові таки відбулася, а вони обое, як іменіті мистці виступали на відкритті Дмитрової виставки і фактично благословили його на велику творчість. На цій своїй персональній виставці молодий митець вперше виніс на суд глядачів свої вишивки, писанки та жіночі прикраси з бісеру, а серед них декоративний рушник "Балада про малъви" із портретом Володимира Івасюка, декоративне панно "Я наш народ цілим серцем люблю і душа моя віщує, що його велика доля жде" з портретом Юрія Фед'ковича, декоративний рушник "Люба" — згуба — кавалок моого життя" — вишитий за односіменним твором Юрія Фед'ковича, декоративне панно "Я буду вічно жити" з портретом Лесі Українки і Мавки та чоловічу сорочку "Ой по горі романі цвіте" за мотивами одноіменного вірша Тараса Шевченка... "Дуже тішусь, що я змогла при нагоді побуту у Львові побачити вишивки Пана Пожоджука. Вони усі мають дуже гарну кольористику. На мене це подіяло оптимістично і радісно. Особливо мені подобався рушник "Люба — згуба — кавалок моого життя" за космацькими мотивами і рушник "Чорна рілля ізорана" — записала 9 квітня 1980 року у кінці відгуків Віра Коник з Варшави. "Дорогий Дмитре! Ви несподівано гарно зробили, що показали

чим дихає Космач, а саме красу у колориті яскравому, чарівному, веселому у своїх вишивках, які Ви показали тут на виставці. Бажаю Вам успіхів! — а це вже запис, зроблений у книзі відгуків 23 квітня 1980 року Григорієм Смольським. А вже 29 квітня 1980 року в книзі відгуків Ірина Кузнецова з Куйбишева напише: "Прекрасно! Превосходно" Можна просто позавидовувати Вашему мастерству. Восхищена! Просто не вериться, что все стो дело рук парня. Спасибо Вам за то, что Ви создаете такую красоту...". А письменник Роман Дідула 4 травня 1980 року у книзі відгуків пише: "З Дмитром Пожоджуком я познайомився недавно, ми розмовляли кілька хвилин. І тоді мене освітило його одухотворене обличчя. Оте світло знову спалахнуло, коли оглядав виставку Дмитрових вишивок. Я не сумніваюсь тепер, що все, до чого візьметься цей талановитий хлопець, буде осяяне світлом його душі. Зичу Вам щастя, Дмитре, хай краса не покине жодного Вашго руху, жодного слова, жодної думки...". Таких відгуків на Дмитрові робити тисячі, сотні тисяч, бо його персональні виставки з великим успіхом експонувались не тільки у Львові, а й двічі у Канівському музею-заповіднику Тараса Шевченка, в Івано-Франківському краєзнавчому музеї, в Сумському, Черкаському художніх музеях, в Кам'янець-Подільському історико-культурному заповіднику, в Чернівецькому краєзнавчому музеї, в Шевченківському Комітеті у Києві, а також в Москві, Санкт-Петербурзі, Тбілісі, Баку, Ризі і, звичайно, в Польщі, Шотландії, Англії, Франції, Німеччині, Кубі, Канаді та інших далих і близьких світах. Маємо підкреслити, що тільки з 1 вересня 1982 року по 4 січня 1983 року персональну виставку Дмитра Походжука в Канівському музеї-заповіднику Тараса Шевченка оглянули понад дванадцять тисяч чоловік із різних міст і сіл Радянського Союзу та із-за кордону. Виставка мала великий успіх. Ще більший успіх мала друга персональна виставка Дмитра Пожоджука в Камінському заповіднику Тараса Шевченка. На її відкритті мер Каніва О. Пантелеїшин висловився: "Ми всі захоплюємось вишиттям і писанками Дмитра Пожоджука і говоримо:

що вони сяють радістю, теплом. І це справді так, бо я у своєму бачив багато вишивок, але вишивки Дмитра — особливі, унікальні, само-бутні. Разом з тим мушу признатися, що не лише вишивки Дмитра Пожоджука випромінюють радість. Ви подивітесь на Дмитра Пожоджука. Він сам випромінює радість, добро. Він дарує кожному з нас часточку свого серця...". А вже на закритті виставки заслужений працівник культури України Михайло Іщенко наголосив: "Його вишивки такі гарячі, як оці теперішньої осінньої пори ліси довкола нашого музею Тараса Шевченка. Я би сказав, що в Каневі пожежу запалив Пожоджук. Запалив, щоб часточку того тепла, того вогню кожен з нас залишив у своїй душі. Виставка Дмитра Пожоджука духовно злагатила кожного з нас, підтвердила, що на зоряному небі України загорілася яскрава зоря великого таланту...". Мистецькі вишивки Д. Пожоджука в неповторних гуцульських, лемківських, поліських⁸, слобожанських орнаментах закодували невичерпний дивосвіт України та глибину народної душі. Тому й зазоріли по—особливому вони у стінах музею Т. Шевченка на Чернечій горі в Канаді. З виставки Д. Пожоджука люди виходять просвітленими, одухотвореними, адже у творах сяє інегасимим вогнем його чиста душа. Цей естетичний вплив народно—декоративного мистецтва має глибокі корені. Саме воно, разом з українською піснею, було найбільшим оберегом душі народу. Якщо наші мистецтвознавці досліджують в основному українську вишивку⁹, яка була в селі, то Дмитро Пожоджук не оминає і вишивки міщан і ці дослідження спонукали його створити серію чоловічих сорочок, на яких вишивка не на білому фоні, як ми звикли, а на чорному. Для цього мистець використовує дорогі французькі нитки "ДМС" для вишивання і чорний мокрий шовк з Кореї. Такі сорочки колись одягали міські чоловіки на найвизначніші імпрези. Дмитро Пожоджук, дотримуючись народних традицій, зробив ці сорочки надзвичайно слегантними і модними. Тут він поєднав у собі і модельєра, і вишивальника. Таких сорочок в Україні не вишиває ніхто і вони мають шаленій попит не лише в українців, а й італійців, турків, греків,

французів, китайців, голландців, особливо після того, як у Парижі, в Будинку Моделей експонувались Дмитрові вишиванки.

Зрештою, Дмитро Пожоджук не замикається у своєму рідному Космачі, а мандрує даліками і близькими світами, збираючи зразки народної вишивки. Він зібрав тисячі зразків народної вишивки Слобожанщини, Гуцульщини, Лемківщини, Поділля, Полісся, Таврії, Молдавії, Словенії, Польщі, Білорусі, Греції, Литви, Латвії, Болгарії, Чехії, Словаччини, Македонії, Таджикистану... У цих зразках зафіксовано ріжні техніки вишивки, які мистець залюбки використовує¹⁰ у своїй творчості. На основі зібраного матеріалу, Дмитро Пожоджук вишив великі декоративні панно "Космацькі взори", "Подільські орнаменти", "Поліські орнаменти", "Слобожанські орнаменти", "Орнаменти Таврії", які не мають аналогів ні в Україні, ні в світі. Ці панно він інколи виставляє на Етнографічних ярмарках в нашему музеї лише для того, аби почути, яку оцінку їм дають українці та чужинці. За болгарськими народними взорами Дмитро Пожоджук вишиває чоловічу сорочку "Балкан співає гайдуцьку пісню", за латвійським — декоративну доріжку "Вечірня Рига", за литовськими — декоративну серветку — "Старий Вільнюс", за російськими — чоловічу сорочку "Закати русские, закати"... Мистець полюбляє у своїй творчості поєднувати ріжні техніки, такі як хрестик¹¹, штапівка, лиштва, яворівська, занизування... Окресмі вишивки прикрашає мережкою, а дсякі виконує гладрючи низинкою. Від малих форм (серветки, доріжки, сорочки) поступово переходить до великих і створює класичні твори, як, наприклад, скатерть "Барви Космача", килим "Ой попід гай зеленецький"...

Навіть той, хто потрапляє на виставки Дмитра Пожоджука вперше, легко може відчути своєрідний колорит його вишивок, самобутній почерк. Перевагу він віддає теплим кольорам, хоча останнім часом залюбки вишиває сорочки білими нитками по чорному мокрому шовку. Шанувальники народного мистецтва завжди з істерпінням чекають зустрічей з творами Дмитра

Пожоджука і самим майстром. Полтавці квапились помилуватись вишиванками Дмитра Пожоджука, якими захоплювались і у Канаді, і де тільки не захоплювались, маючи для цього народу — відкриття Співочого поля в 1987 році. Москвичі¹² поспішали на зустріч з Дмитром Пожоджуком під час проведення Днів України на Виставці Досягнень Народного Господарства. Він бере участь в багатьох міжнародних виставках і конкурсах і завжди отримує нагороди¹³. Свого часу газета "Молодь України" повідомляла: "Лауреатом міжнародного конкурсу "Плакат Олімпіади-80" став Дмитро Пожоджук із села Космач Косівського району. Почесне звання його приніс майстерно вишигтий на полотні різнобарвними нитками лукавий Мишко, що милується барвистою емблемою ХХII спортивного форуму світу...". Роботи Дмитра Пожоджука є в ріжких куточках світу. Коли вперше делегація Чернівецького університету імені Юрія Федьковича виїжджав до Саскатунського університету в Канаду для налагодження дружніх стосунків то замовили в Дмитра Пожоджука спеціальний рушник "А в лузі калина", який подарували президентові Саскатунського університету. Сьогодні слава про народного майстра вийшла далеко за межі Гуцульщини і України. Письменник Михайло Івасюк назвав Дмитра "поетом голки і нитки". Коли дуб не пустить глибоко коріння, то не забує могутня кроня. Коріння творчості¹⁵ Дмитра Пожоджука глибоко вросло у народні традиції. І розростається в творчості його учнів, яким охоче передає секрети своєї майстерності¹⁶, проводячи для них спеціальні заняття з художньої вишивки. І вчаться у нього вишивати як дівчата так і хлопчики і то не абияк, а так, що вже і їхні роботи експонуються на різних виставках. Дмитро Пожоджук привітливий і доступний для професора і школяра, для лікаря¹⁷ і шахтаря. Він ціла скарбниця нашої української культури.

Дмитрові вишивки, писанки, — то його діти, яких він виношував, виплікував роками. Кожна вишивка — то довершений твір мистецтва. Ось виконаний хрестиком декоративний рушник "Я есть народ, якого правди сила", створений за космацькими

мотивами з нагоди ювілею Перемоги. Тут переважає червоний колір. А посередині жовтаві квадратики — наче віконця. Дивиться і здається, що тут—таки визирє з окікувань десятиліть жіноче обличчя ося—яне надією на повернення додому чоловіка, сина...

Інший рушник "На Іvana на Купала" — вигаптуваний пизинкою. Привертає увагу ісзвичне для вишивок: в обрамленні зеленого чатиння—гілок фігури. Стоять легіні й легінки, а поміж ними — зелені смерічки. А ще в рядку — палають ватри—вогнечки. Й уявляється таїна купальської ночі, і чари дівочих співів, й пригади народного гуляння. Рушники — як його життєві шляхи, а те життя — як вишивка, як сон літньої ночі з його¹⁸ чарівною дружиною Марічкою, з його синюшком Дмитриком, з його дев'ядесятьтрилітнім татусем Ону—Фрієм завдяки яким Дмитро Пожоджук щедро дарує нам своє сонцедайне мистецтво. Він один встиг зробити так багато, як ціла плеяди мистців. Та на цьому не опиняється, квапиться жити, творити, бо ще так багато має файніх задумів, які треба втілити у рушники і сорочки, у писанки і гердані, у вірші і пісні, у щедрі оповіді про таланти Землі нашої.

- 1) Гоберман Д.Н. По Гуцульщина. — Москва, 1979 — с.124.
- 2) Скуратівський Василь. Посвіт. — Київ, 1988, — с.91.
- 3) НДІА України у Львові. фонд 362, опис I, од.зб.368, с.124.
- 4) Мистецтво України. — Київ, 1997. — с.480.
- 5) Кшинір Борис, Невторованими стежками. — Кам'янець—Подільський, 1997. — с.55—71, 82—83.
- 6) Ширко Ляриса. Мастер. (Клуб и художественная самодеятельность, 1988.Н. II. — с.3—5.
- 7) Качкан Володимир. Вищий, Дмитре, квітку долі./ Радянська Україна, 1989. — 14 травня.
- 8) Вернікіосло Вероніка. Пожежу в Каневі запалив Д. Пожуджук. (Свобода/Нью—Йорк), 1998. — 29 травня.
- 9) Роденська Святослава. На сповідь до Кобзаря./ Літературна Україна, 1998. — 14 травня.
- 10) Петричук Ю. Чарівник родом з Космача./Радянська Гуцульщина, 1979. — 4 грудня.
- 11) Мацієвич Б. Вишивальник з Космача./Наше слово/Варшава, 1989. — 1 жовтня.
- 12) Зінєць Наталія. До скорого побачення, соловейко./Молодь України, 1987. — 30 червня.
- 13) Натрускин А. Дни Української ССР на ВДНХ ССРР./Вечерняя Москва, 1987. — 23 октября.

- 14) Підлісний Г. Веселкові барви./Молодь України, 1980. — 29 квітня.
- 15) Давидяк Тарас. Маestro Пожоджук — митець з Космача./Віче, 1992. — ч.2.
- 16) Бойчук Галина. Пісня, вбрана в барви./Комсомольський прапор, 1988. — 17 вересня.
- 17) Прокопович Лариса. Нитка до нитки — мальва жаріє. Радянська освіта, 1988. — 29 квітня.
- 18) Качкан Володимир. Гропа любові. — Київ, 1993. — с.68–75.

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажає

ANN'S BAKERY

2158 W. Chicago Avenue, Chicago, Ill.
EV 4-5562

Всякого роду печиво — солодощі.

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажає

Sak's

Ukrainian Village
Restaurant & Lounge
3201 W. Chicago Avenue
Chicago, IL. 60622

Specializing in Ukrainian and American Couisine

Приходіть на смачні обіди і вечірі. Ціни досгутні, чесна обслуга.
Ресторан відкритий від вівторка до неділі від години 11:30 до 7:30 вечора.
Гостиниця / Бара / відкрита кожного дня.

**ЧИ ВИ ВЖЕ ВІСЛАЛИ СВІЙ ДАТОК
на ЗАКУПЛЕННЯ ІСТОРІЇ ГУЦУЛЬЩИНИ
для ГУЦУЛЬСЬКИХ ШКІЛ ?**

ВИЙШОВ IV ТОМ "ІСТОРІЇ ГУЦУЛЬЩИНИ"

У вівторок, 1999 року, вийшов друком 575 сторінковий IV том "Історії Гуцульщини". Голова редакційної колегії — д-р Микола Домашевський.

Книга охоплює такі розділи: природа, населення, будівництво, архітектура, господарство тощо. У цій багато різних світлин, дослідницьких матеріалів авторства вчених —

уроджениців Гуцульщини. Деякі матеріали друкуються вперше.

Замовлення на IV том "Історії Гуцульщини" (ціна 30 дол. з пересилкою) слід слати на нижчу адресу:

Hutsul Research Institute
P.O. Box 39149
Chicago, IL 60639

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажає

MITCH' & JANINA

Polish Delicatessen

Homemade Sausages, Hams, Pierogi, etc.

1012 N. Western Avenue • Tel.: (312) 486-0684
Chicago, Illinois 60622

Owners: Mieczyslawa & Janina Kostelic

**ЧИ ВИ ВЖЕ ВИСЛАЛИ СВІЙ ДАТОК на ВИДАННЯ
V-го ТОМУ "ІСТОРІЇ ГУЦУЛЬЩИНИ"?
ЯКЩО НІ, ТО ЗРОБІТЬ ЦЕ НЕГАЙНО!**

ПАВЛО ПУНДІЙ — ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ

Книга добірного авторства Петра Сороки (про Автора ст. 291), видана в Тернополі, Україні, в 1999 році. Редактор книги: Гевко Ярослав, письменник. Змістом монографії — наукового видання — можуть користуватися викладачі вищих училищ закладів, медики, вчителі, студенти та шанувальники добірних книг. Автор, професор Петро Сорока впроваджує до змісту словами: "У монографії висвітлено складний життєвий і творчих шлях відомого історика медицини, журналіста та лікаря в ЗСА, багатолітнього архівара УЛТПА д-ра Павла Пундія".

Той життєвий і творчий шлях д-ра Павла Пундія, сім'ї, друзів, колег медичного світу, прокладений хистом одержимості автора, проф. Петра Сороки, на 292-ох сторінках книжки, оприділений у чотирьох розділах і вони, своїми заголовками, стають увертюрами змісту в них:

1. "У бурхливому вирі життя, або стежками життєвої долі".
2. "У царині дослідження та збереження української медицини, або сторінки Українського Медичного Архіву".
3. "Гордість української медицини, або сторінки двотомника "Українські Лікарі". До речі ці двотомники друкувались в Україні.
4. "На громадсько–сусільний пиві, або науково–медичній та просвітицька діяльність д-ра Павла Пундія".

У четвертому розділі читаємо список книжок праць д-ра Пундія та 15–ть чисел Медичних Архівів, 1980–1990 рр. У цьому розділі автор П. Сорока, звертає увагу на велику кількість помітних публікацій у журналах і часописах, бо ж д-р Пундій є автором понад 200 біографічних довідок і некрологів про українських лікарів у діяспорі. Саме тими працями д-ра Пундія, проф. П. Сорока допроваджує до висновку, що зміст монографії це не прославлення життєвого шляху д-ра П. Пундію із паголосом "єсъм Аз" ... А навпаки, в дусі Історика Медицини й Архівара наголошує не

лише на особисті та родинні події життя, а й добірні прикмети друзів — колег медичного світу, яких, руки долі переплели в різних обставинах, гамою кольорів подій із життям на шляху д-ра П. Пундія. І саме тим, завдяки невтомній праці д-ра Пундія, зміст монографії став свідком подій ХХ–століття в селі Косові, Чортківського Повіту, Тернопільської Області в Галичині, до Чікаго, в ЗСА 1999 року, значить до кінця ХХ–го століття.

Таким чином зміст книги став "клаптиком" історії подій двадцятого століття, інколи й дуже незвідрядних у час зайнанцін різними державами України (особливо, Галичини), та воєнних жорстокостей, що довели до виїзду поза межі Батьківщини, щоб почати життя скитанням, а відтак, остаточним замешканням у ЗСА.

Під цю пору ХХ–те століття вже біля дверей ХХІ–го, значить події, описані в монографії, стають що день вагомішими в архівному розумінні. Про цю вагомість читаємо на 185–й ст.: "Д-р Павло Пундій прикладав багато зусиль для розвитку української медичної науки в еміграції. Прийде час і цей внесок буде належно поціновано на рідній землі. Але невтомлю працював він і надувіковічніям пам'яті тих, хто став гордістю національної медицини. Ця його діяльність справді подивугідна". Тє увіковічнення збулося в числах "Медичного Архіву". Отже, незаперечною дійсністю є, що змісти в Архівах доспіватимуть вагомістю в наступних роках, в увазі поколінь медичного та не тільки медичного світу. Тому можна уважати Божим Прovidінням, що праці д-ра Пундія, які стали змістом монографії, друкувались в Україні для України, тай ще й з незамінного рівня словами автора П. Сороки: "Незважаючи на те, що ми не мали своєї держави і нікому не було дбати про престиж українського вченого в світі, завжди знаходились одержимі натури, які працювали всупереч усім життєвим обставинам у упередженні

суспільній думці. Д-р Павло Пундій з такого вибраного числа".

У дусі сказаного я дозволю й собі сказати, що і проф. Петро Сорока не позаду "одержимих натур," адже, почав життя в "упереджений суспільній думці" совєтського режиму, але у виплесканії одержимості натури помогло "забороло" душевних прикмет і культура Музи Українського Слова. Значить зійшлись "одержимі натури" у спільній знаменник і саме тому до по-дробиць передав автор, зміст книжки д-ра П. Пундія, не поминувши ні одного видання. І читаємо на стор. 233, що: "д-р Пундій є членом–кореспондентом і меценатом НТШ, і членом Управи НТШ у Чікаго. Є й меце-натом "Енциклопедії Українознавства" та підготував ряд біографічних шарисів про визначних українських лікарів і медиків. Як меценат і член Українського Історичного Товариства зібрав колекцію українських і чужоземних історичних видань." Але, є ж вагома причина згадати добірну прикмету натури д-ра Пундія, як Сина, і шляхетних почувань Мужа та Батька в сімейному житті".

Родинний зв'язок глибокого у генах д-ра Павла Пундія в цьому є чисельна кількість родинних і сімейних світлин, починаючи від світлин дітей віком немовлят до одруженській до дипломованих лікарів, відтак, і їхніх дітей — виучат доктора. Див-

лячись на світлині та читаючи про події в них, думки підсвідомо стають "на порозі" сімейного дому д-ра Пундія. Є у книзі чимало світлин друзів, колег д-ра Пундія. Ці світlinи прокладають стежину думкам і в їхній багатогранності подій життя, в яких збувались (в різних прикметах) долі, тому, читаючи про них, зближується належна, усім їм пошана за їхній вклад праці в дусі культури науки. Отже, книжка монографії написана особливим хистом про дуже особливі події, які, від першої сторінки, беруть увагу в полон, а тій увазі мусить покоритися і час, щоб дати змогу в призадумі зосередитись над змістом сторінок книги. Тому належиться признання та подяка. Провидінню, що книга друкувалась, і більша її кількість залишилась у нашій Україні для пригадування наступним поколінням.

Вкінці читачам слід познайомитись із автором книжки проф. Петром Сорокою. Він народився 6-го січня 1956 року в с. Гринівці на Тернопільщині. Закінчив Крем'янецьке Медичне Училище та Тернопільський Державний Педагогічний Університет. У 1994 році захистив кандидатську дисертацію з теорії літератури і сьогодні працює старшим викладачем ТДПУ (катедра теорії літератури та порівняльного літературознавства). Також є автором чималої кількості літературних праць.

Дмитрові Павличкові сповнилося 70-ть років життя

28-го вересня 1999-го року сповнилося 70-ть років життя Дмитрові Павличкові, народному депутатові Верховної ради України, поетові й дипломатові.

Дмитро Павличко народився в селі Стопчатів на Гуцульщині, вчащав до народної школи в селі Яблонів закінчив гімназію в місті Коломії, а відтак закінчив

філологічний факультет на Львівському університеті.

Бажаємо шанованому ювілятові–гуцулові Дмитрові Павличкові кріпкого здоров'я та дальших успіхів у його праці для добра Гуцульщини, України.

Редакція журналу "Гуцулія"

ТИТКА ОДОТЯ

Давно—давно, ще тоді коли багачі збирали гроші в трайсти та прятали в бербиці, в нашім краї жила "молодиця" на ім'я — Одотя. Й тоді коли, Одотя, зісталася вдовою, мала тайно спрятану скарбницю, бербеничку зі срібельними та золотими грішми. Грошовий маєток, напрятали протягом довгого вікування, разом із своїм Мужом—Елеском.

Єдина дитина—син Юра, й хочай мамка багатирка, володючи незмірним маєтком, Юра жив скромно, навіть убого. Юра, невестка та його дітвора, не раз просилися в бабусі Одоті, щоб помилувалася та обдарила сина та його сім'ю, більшим клаптем землі та лісом, що йшлося їм в спадщину. Алс, Одотя про такі бажання й чути не хотіла. "Доки-м горі головов, то мое..." — голосила Одотя. Та, як каже й народис прислів'я про те що "Бог даруший але не хватушшій почув Вишній Юрів прохання та "бідолашній" ридання. Прислав Бог й Юрів сім'ї кращу долю... Як каже й приповідка — "Прийшла вода й па Юрів млин..."

Вісімдесятирічна "молодиця" — Одотя, забажала ще раз відновитися та віддатися, мати свого "мужа при домівстві". Коли довідали сусіди та близькі, казали про те що — "на старий дни, баба здуріла" та що "зайшла в дитячий розум..." бож "кому старе до люби?" Одотя, не слухала нікого. Пазила та прагнула здійснити свою прекрасну мрію... Бо ж "за гроші і медвідь данцує". Дошукалася та домислила те що єдиний хто-би зміг прибігти на допомогу, мав бути Юра — її рідний син. "Хто ж як не своя дитина тебе допоможе?" Покликала сина на пораду:

— А послухай синку! Юро, ги же мій син рідний?! Ти довжен виповнити мені одне прохання. Одне бажання! Одну задачу! Коротко аби-м не жила сама, та не мучила як чорний вул, то мусиш мені вишукати та привести туй чоловіка! Мені греба мужчину! Чуєш Юріо?

— Мамо! — здивувався Юра. Та ти мамо, не до уddавання! Де до чуда? На сміх людям та па гріх Богу!

Я? — перебила та заревала Одотя, Я не до уddавання? Гай-гай ще за дівку не міняюся... Ану увиди! Ти послухай мене! Шукай мужчину та увидиши...? Што? Думаєш що не маю чим заплатити? Ой, ой! Маю, синку, чим-то поблагословити та пом'ягшити! Пази в дорогу!

Подумав Юра, подумав й до решти рішився "подати мамі помоч" Пошукати мужа, чоловіка...

Після деякого строку, Юра звістив Одотю про те що дотримався "задачі" та що знайшов бізуного чоловіка. Оголосив й про те що той чоловік—пан "розв'язаний", самітній. Й що той пан не хоч який пан, а само-жандарм. Та про те що незабаром, той пан має приїхати до Одоті, в гості, "на обзори". Й годі можливо, захоче встановити й умови одруження, вінчання... "Алс пан вслів, що все аби чипилося (поки-што) дуже тайно..."

На призначений час, Юра, переодягся та перетворився на австрійського—цісарського жандарма, або жовніра. Делікатний пан, із чорними вусами, закрученими аж поза піс, обприсканий паухучими духами, приступив та представився в домівство, перед панією Одотєю. Після познайомлення, жених сповістив, про те що мав розмову із сином пані Одоті—Юрою. Й про те що пан вдячний та щасливий долею яку прислав йому Вишній. Погодився поділити в продовженні, решту свого життя, разом із ще не так старою "бабунькою—красунькою"... Стати її бажану мрію, то не так легко буде. "Бо ж власі, урядники, та писарі, не мащені, будуть скрипіти... А справу потрібно орудувати та залагодити в місті, не так близько. Бач він жандарм, а не хоч хто...! Переконалися й тому факті що па таку справу потрібні гроші... Й не малі, а величкі гроші. Бо малими грішми не помасіши всіх урядників, які мають силу завершити одружнення... Не так легко запечатати документи та запечатати шлюб жандарма із

не так вже молодою жінкою... Але, за гроші й метрику можна помолодіти, бодай—там на 20–30 років, ѹ тоді вже інша справа. Піде як водою...

Погодившися, на слідуючий вечір, Одотя доставила женихові чи не половину грошей із бербенічки, щоб чим скоренько зорудував справу женихання.

Вийшовши із города, плеснувся Юра по лобі та процілив крізь зуби: "Дякую Тобі Боже! Мені досить й стільки... А далі?

Час минав. Спочатку гордовато а потім неспокійно чекала Одотя, жениха. А

жених? Десь—був?! Щоденно пилила Юрів голову, про пана—нареченого, миглого, жандарма. Дурно. Пан—жених пропав як цвях у водицю. Ні слуху ні духу, про милого пана—жандарма.

Незабаром, й Юра, заможнів, загаздувався й розпочав жити по—людськи, так як Бог приказав. А старечка Одотя, задумана в свої віддалльні мрії, ческала пана жандарма. Але ж до кінця свого життя, не дочекалася пана й не дізналася про синову тайну штуценкію...

Ол. Бебка

УВАГА!

Є до набуття цікавий змістом "відео" із IX Гуцульського Фестівалю, що відбулося в м. Надвірна 11–12 вересня 1999р. Це 3 годинне "відео" є професійно виконане. Можна його набути в редакції "Гуцулю" за

американські дол. 25.00 (враз із пересилкою).

HUTSULIYA P.O BOX 39149
CHICAGO, IL 60639. USA

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажає

Phones: 278-8844
489-5353

Mon. & Thurs.	10-7
Tues. & Fri.	10-8
Sat.	9-3
Weds.	Closed

Northwestern Travel Bureau, Inc.

IRENA KLISZ

**849 North Western Avenue
Chicago, Illinois 60622**

Користайте з наших послуг. Ми служимо українській громаді.
Власник — Ірена Кліш.

ЛІТОПИС СЕЛА УТОРОПИ

Слідами прайсторичних часів

3-е тис.– 8 ст. до н.е. В кінці Х ст. на одному із урочищ Утороп було знайдено крем'яний клин, датований бронзовою добою.

Сер. 20-го тис. В урочищі Помірки простежується курганський могильник культури шнурової кераміки.

В період середньовіччя

1367 р. Перша письмова згадка про Уторопи — найдавніше село Гуцульщини. (згадується в актах разом із солеварнею і належало боярину Васької Тепуховичу. Назва села Уторопи пояснюється сполученням двох слів "утор" і "ропа", що означає сіль до їжі).

1241 р. В Галицько-Волинському літописі згадується "Коломийська сіль", яка продукувалася на тодішній Уторопській солеварні.

1515 р. В Уторопах налічувалося 100 голів овець.

1524 р. Уторопи єдине на Гуцульщині поселення, яке отримало магдебурське право, тобто статус окремого міського самоврядування.

1600 р. 1612 р. 1742 р. Селом володіли Теодор Потоцький, за ним Микола Бучацький (1612 р.) а пізніше — магнати Калиновські (1742 р.).

1606 р. В Уторопах продукувалася сіль у двох солеварних криницях (віках).

1614 р. В історичних джеренах згадується Уторопський замок, забезпечений гарматою.

1620 р. Татарська орда спалила і знищила село Уторопи.

1628 р. Перша письмова згадка про Уторопську церкву.

1647 р. За сіллю до Утороп приїздив із Суботова син Богдана Хмельницького Тиміш.

В період нового часу

1676 р. В Уторопах через сильний град був великий неврожай.

1720 р. Гуцул Іоан Хорабри купив у с. Крилосі книгу "Апостол", видану у 1645 р. в

Києво-Печерській Лаврі і подарував храму св. Михаїла в с. Уторопах.

1742 р. В селі був із своїм загоном національний герой Гуцульщини Олекса Довбуш.

1744 р. В Уторопах була побудована нова дерев'яна церква.

1745 р. В Уторопах була винница із солодовницею.

1745 р. У 18 уторопських родинах налічувалось 226 голів худоби.

1753 р. Згадується в церковних візитаціях Уторопська церква св. Михаїла з її внутрішнім інтер'єром.

1754 р. Остання письмова згадка про Уторопи як місто.

1768 р. За урядовим патентом закрито в Уторопах місцеву солеварню.

1773 р. Уторопська домінія зобов'язувала гуцулів до грошових чиншів, данин і відробітків.

1782 р. 1811 р. За Австрії Уторопська громада, як центр домінії за новим адміністративним поділом з 1782 р. належала до Станіславського округу, а з 1811 р. відійшла до Коломийського округу і належала до Косівського староства.

1785 р. В Уторопах народився перший літописець Гуцульщини священик Петро Ступницький.

1788 р. Всього в Уторопах проживало 42 господарів.

XVIII ст. В Уторопах діяло 8 солеварень, в яких сіль виготовлялась в 16 черенах—пательнях.

1802 р. В Уторопах народився греко-католицький священик, громадсько-культурний діяч, посол до австрійського парламенту Кирило Блонський.

1847 р. В селі була відкрита перша однокласова парафіяльна школа.

1849 р. В Уторопах був встановлений пам'ятний хрест, названий з народі "Свободи" на пам'ять скасування панщини. Він був одним з перших подібних пам'ятників на Гуцульщині.

1864 р. В Уторопах була народна школа, 10 учнів навчав вчитель Михайло Бойчук.

1885 р. Народився в Уторопах старшина Української Галицької Армії в часи ЗУНР, Йосип Завицький.

80-ті роки. В Уторопах на зміну тривіальній була організована статова (державна) школа, в якій в 1887 р. навчалось 190 учнів.

1885–1905 pp. В селі жила і працювала Марія Лепарт–Домбровська відома як письменниця Марія Підгірянка.

1889 р. Народився колишній парох церкви св. Михаїл Іван Бокшований, громадський діяч, просвітитель.

1899 р. В неділю від блискавки загоріла Уторопська церква св. Михаїла Архістратига.

В період новітнього часу

1906 р. В Уторопській I–класовій статово–систематичній школі викладали українською мовою.

1915 р. Мадярські війська повісили кількох уторопських гуцулів (москофілів) за те, що вони спілкувалися з російськими солдатами під час їх перебуття в Уторопах.

1919 р.–1920 р. У вікопомні роки ЗУНР участь в боях за незалежність України 22 учасники із Утороп.

1927 р. В Уторопах за Польщі працювало 2 класово утраквістичні (двомовні) школи.

1927–1929 pp. Коштом громади був споруджений храм св. Михаїла Архістратига.

1937–1938 pp. Було споруджено будинок лісництва в гуцульському стилі з дерева, який згорів в період другої світової війни.

1938–1949 pp. В селі народилися академіки України, правники — брати Василь і Петро Білєнчуки, громадські діячі, ініціатори й організатори встановлення в Уторопах національних пам'ятників, написання книги "Уторопи — сторінки історії", академіком, професором Володимиrom Грабовецьким.

1939 р. Народився відомий український поет–страдник, автор поетичних збірок "Несімо любов планеті" (1964 р.), "Із–за грат" (1983 р.), "Строфи із Голгофи" (1992 р.), "Чага" (1994 р.), лауреат Державної премії України ім. Т.Г. Шевченка та премії

ім. В. Сосюри Тарас Мельничук. Він помер 1995 р. і згідно його заповіту похованний на його обійство в Уторопах.

1940–1941 pp. З приходом Радянської влади припинилася робота місцевого осередка "Просвіта", був введений контингент здачі мшяса, молока, зерна, почалось масове вирубання лісів, почалися арешти у вивози до Сибіру Гуцулів.

1940 р. Народився відомий діяч культурно–просвітницького руху на Косівщині в 70–90-х роках, талановитий педагог, автор групових літературознавчих розвідок Василь Курищук.

1941 р. Народився відомий український журналіст, власний кореспондент Національної радіо–компанії України по Івано–Франківській області Дмитро Курищук.

1942 р. За німців в наслідок неврожаю і масової ресквізиції худоби, здачі контингенту в селі Уторопи був голод, гуцули міняли сіль за хліб.

1944–1950 pp. В Утропах вступили радянські війська, в околицях села розпочалася боротьба УПА з радянськими окупантами, Тут діяла бойка сотні "Бандури", в якій відзначилися сотник Іван Стражук, "Ліщини" — Іван Білєнчук". Вони загинули смертью хоробрих і похоронені на місцевому цвинтарі. 33 уторопчан засуджено репресивними органами на 25 років, крім того ряд родин вивезено в Сибір і Хабарівський край. Всього репресовано було 49 уторопських гуцулів.

1962 р. В Уторопах народився відомий підприємець, голова Ради директорів холдингової компанії "Крок", меценат ряду патріотичних видань з питань національного відродження Прикарпаття Мирослав Табахарнюк.

1969–1989 pp. В 1955 р. директором Уторопської школи було призначено Ярослава Грабовецького, який організував шкільний ансамбль пісні і танцю "Смерічка", що своїми концертами виступав по всій Україні і відродив колишню славу найстарішого гуцульського села — Утороп.

1991 р. 1 грудня 1995 жителів Утороп проголосували за незалежність України в період проведення загальноукраїнського референдуму.

1992–1997 pp. В період незалежності України в Уторопах були встановлені пам'ятники борцям за волю України (1992 р.), постамент і каплиця Матері Божої (1994 р.), пам'ятну гранітну скелю на пам'ять одержання в 1524 р. магдебурського права, пам'ятний обліск борцям за волю і незалежність України (1996 р.), реставровано, перенесено і посвячено панцирний хрест (1997 р.).

Літопис на основі архівних, історичних джерел написали: Академік АН вищої України, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки України, письменник **ВОЛОДИМИР ГРАБОВЕЦЬКИЙ**, — уродженець м. Печеніжина, Прикарпаття.

Кандидат історичних наук, лауреат премії ім. Академіка Івана Крип'якевича — **ПЕТРО СЕРДЖУК**, — уродженець с. Космача, Косівщини.

Роман Геник

СУМ У ВЕРЕЗОВІ або ВЕСЕЛЕ ЛІТО В КАРПАТАХ

Під гаслом "Свою Україну любіть, за неї Господа моліть!" на Косівщині в Березових з 30 червня по 2 серпня цього року відбулися три всеукраїнські тaborovі збори Спілки Української Молоді (СУМ). Базою тaborування стала Середньоберезівська загальноосвітня школа.

На відкритті вишкільного тaborу для виховників Спілки тримали слово голова Світової Управи СУМ п. Віра Гайдамаха з Белгії, голова СУМ в Україні Ігор Симчин, ветеран УПА п. Мирослав (Кривоніс), парох Середньоберезівської церкви, місцеві урядовці. Прозвучало вітання від Крайової управи СУМ у Великобританії.

Майже миттєво пролетів перший тиждень вишколу. Протягом цього були проведенні заняття з сумознавства, психологии, теренознавства, краєзнавства... Окрім цих проводились під час мандрівок у гори.

А вже з початку другого тaborу, після приїзду старшого юнацтва, почалася напруженна праця для виховників. Зокрема комендантovі тaborу п. Мирославу Симчину та головній виховниці п. Катрусі Фіалко довелося добре попрацювати, щоб дати лад вісімом десяткам сумівців. Молодь провела цікаві екскурсії по місцях боївок УПА та відомих карпатських центрах. Після закінчення цього тaborу виховники та юнацтво перед від'їздом склали іспит з певних сумівських вимог. А через день прибуло молодше юнацтво з багатьох кутків Україн-

ни, воно не дозволяло сумувати нікому: ані коменданту д. Петру Кузіву, ні головній виховниці п. Надії Симчич. Дві сестрички Люда та Ксения Романець розповідали своїм подругам про життя в Німеччині, бо завітали вони в Україну з Баварії. Багато хороших вражень залишив сумівець з Белгії Івко Онгена. Його полюбили всі, хто був у тaborі. Наприкінці третього тaborу молодше юнацтво теж склало сумівський іспит.

Сумно було дітям покидати "Березівську долину". Відчутно це було на прощальному вечорі перед закриттям останнього тaborу. І тут неможливо не згадати подругу Мирославу Філіїв із Великобританії, яка порядкувала дівочими роями під час першого та другого тaborів, успішно, склали іспит на певний ступінь у СУМ, залишила найкращі враження про себе у всіх тaborовиків, а перед від'їздом сказала: "Я бажаю сумівцям в Україні наснаги і запалу в їхній праці на майбутнє і маю велике бажання побачити вас знову". Таке бажання, напевне, було у всіх, хто відшіїдвів із тaborу. Щодо організації тaborів чимало довелось попрацювати голові СУМ в Україні та крайовим референтам. Всі доручення, взяті березівськими сумівцями в допомозі проведення тaborу, були виконані.

Накінець хочеться нагадати слова на відкритті тaborу: "У нас було важке завдання, ми проливали свою кров за Україну, але для теперішньої молоді воно ще важче

— потрібно виховати майбутнє нашої держави, тих, котрі на всіх рівнях зможуть відстоювати честь України. Лиш тоді вона зможе стати дійсно сильною європейською державою".

Також дуже хочеться, щоб молитва за Україну, якою молодь розпочинала день на вранішній і закінчувала на вечірній збирках, була вислухана Богом.

Спілка Української Молоді вдячна за надану допомогу у проведенні таборів: Міністерству у справах сім'ї і молоді, Івано-

Франківській облдержадміністрації, Калуській міськраді, Косівській райдержадміністрації, дирекції школи та управі сільської Ради Середнього Березова, фірмі "Проворнякова", Коломийському та Нижньовербізькому хлібокомбінатам, а також мешканцям Березовів, котрі не стояли осьторонь проведення даного заходу.

Бажаємо всім вам найбільших гараздів і залишаємось з нашим сумівським привітом: честь України готов боронити!

Дмитро Пожоджук

ЗАМЕЛО ВСЕ СНІГАМИ НАВКОЛО

Замело все снігами навколо
І в лісах, і карпатських гаях...
Як живеться Вам Пане Миколо,
У далеких чужих краях?
Мчить життя, наче річка невпинно,
Всюди радість і біль пополам...
Як живете Ви там Катерино?
Чи не сниться Гуцульщина Вам?
Тут смереки всі тужать за Вами,
Вони так за цей час підрошли...
Ходять газди селом з колядами
Лиш красу що не бачите Ви,
Гляну я в Микуличин навколо
До ріки у долину туди.
Чи не йде Домашевський Микола
На Йордан із збанком води.
У кressані і гачах червоних,
Легінь файній як зірка
І смереки стрункі та зелені
Споглядають за ним у вікно,
Знову в гори вертаються свята,
вже горяТЬ новорічні вогні,

Зустрічають гуцули завзято
Як колись ці Різдвяні дні,
Пахне медом у хаті на благо,
Голубці і кутя на столі...
Домашевські святкують в Чікаго
Свята ці без своєї рідні,
А рідня в Микуличині тужить
І вітання Різдвяні шле Вам,
До їх слів ще пару додам:
З Космача у далеке Чікаго
Шлю здоров'я і многих Вам Літ!
Щоб з дружиною Ви процвітали
Як ружевий у березні цвіт!
Хай Вам настрій все буде веселим,
І щасливим хай буде життя!
Хай гуцульська земля Вас до себе
Із далеких країв пригорта!
Повертайтися в Карпати, Миколо,
Із Катериною вік тут дожить!
Микуличин Вас просить ласково
І Гуцульщина зве в кожну мить!

Доктор Микола Домашевський

ТАРАС ДЕВДЮК

Народився 28 липня 1969 ріку в с. Тауйськ Магаданської області. Річною дитиною разом з батьками пересіхав на Україну, Виховувався на Гуцульщині, а зокрема, в селі Вербовець Косівського району, звідки родом походить його батько Григорій.

В 1986 році закінчив Косівську середню школу №2 і вступив до Львівського державного університету ім. І. Франка на українське відділення філологічного факультету. Був старостою університетської літературної студії "Франкова кузня", гаря якої свого часу пройшли відомі майстри красного письменства, серед яких були і гуцули Дмитро Павличко, Роман Іваничук, Микола Яновський та інші. Закінчуучи Університет, одружується зі своєю однокурсницею Марією Лаврій, яка є родом з с. Вижній Березів на Гуцульщині. Працює кореспондентом-організатором Бюро пропаганди художньої літератури Спілки письменників України.

В той час Академія Наук України затверджує молодому літературознавцеві тему кандидатської дисертації.

В 1993 році у Львові у видавництві "Камсняр" виходить у світ перша поетична книжка Тараса Девдюка "Бенкет на голівці цвяха", багато творів в якій присвячено автором Гуцульщині. Наступного року, як член львівського літературно-мистецького об'єднання "Січкарня", Тарас Девдюк видає у співавторстві мистецтвознавчу збірку "Три всесвітино" нesвідомі постаті українського

авангарду", в якій досліджував життєвий і творчий шлях Евгена Сагайдачного, видатного художника, який жив і працював довгий час у Косові. Як пост Тарас широко друкувався у районній, обласній, республіканській пресі, альманахах, антологіях, колективних збірниках. Практично стояв на витоках формування останнього літературного покоління ХХ століття в Україні — покоління дев'яностиків. Твори поста включені до програми вивчення в 11-тих класах середніх шкіл Косівщини. Пізні на слова Тараса Девдюка виконувалися на популярних музичних фестивалях "Червона рута", "Оберіг", "Доля", які проходили в Запоріжжі, Донецьку, Луцьку, Чернівцях (лауреатські та дипломантські місця в жанрі авторської пісні). Т. Деведюк є лауреатом Третього Всеукраїнського фестивалю поезії та музики "ЛІР" (Львів).

Зараз з дружиною проживає в Чікаго. Отримавши студентську візу має пам'р здобути докторський ступінь в ділянці літ-сратурознавства в Іллінойському університеті (США). Неодноразово виступав з науковими доповідями на міжнародних конференціях, присвячених українській проблематиці в м. Урбана-Шампейн (США). Член Українського Братського Союзу, Член Гуцульського Дослідного Інституту в Чікаго. Наприкінці цього тисячоліття вийде у Києві його наступна поетична книжка "Ти, три хвилини тому".

Катерина Домашевська

IX-тий ГУЦУЛЬСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ в м. НАДВІРНІЙ

IX-ий Гуцульський фестиваль відбувся 11 і 12-го вересня 1999 р. в м. Надвірна, Івано-Франківської області. В першому дні фестивалю проведено Науково практичну конференцію на тему економічний розвиток Гуцульщини. Науковці на конференції ставили перед собою мету — привернути увагу ділового світу до Гуцульщини не тільки в мистецькому пляні, а й усфері економічній, політичній, освітній. Науковці давали рекомендації раціонального використання природних ресурсів Гуцульщини, встановлення взаємовигідних економічних зв'язків та плідної співпраці в цьому напрямі, щоб підняти і зміцнити його економіку і добробут населення.

В цій науковій конференції взяло участь близько двайцять науковців і 300 слухачів. На цій конференції виступила з привітом голова ОУН і депутат Верховної Ради України достойна Слава Стецько. Також виступив із привітом Лукиненко.

12-го вересня 1999 р. під звуки тримбіт розпочався гуцульський фестиваль коло стародавнього замку в Пініві по відкриттю та відспіванню гімну присутні зформувалися в колони районів гуцульщини і обєднань поза Гуцульчиною та вирушили до м. Надвірної на майдан Шевченка.

На майдані учасників вітали концертовою програмою гуцульські ансамблі. Присутні яких було близько 50 тисяч очіку-

вали приїзд президента України достойного Леопіда Даниловича Кучму.

З привітальним словом виступив голова оркомітету, дальнє голова державної адміністрації Івано-Франківської області достойний Вишиванюк а опісля виступив із словом президент України котрий відкрив IX-ий гуцульський фестиваль і зложив привіт опісля привітали президента єпархі обох українських церков а Дмитро Ватаманюк голова об'єднання гуцульських товариств "Гуцульщина" привітав достойного президента та передав йому гуцульський топірець, киптар, крисаню і тайстру. Рівнож запросив президента приїхати на слідуючі фестивалі. Також принято президента до гуцульського об'єднання.

IX фестиваль ставив перед собою мету відродження творчих надбань, популяризації фольклору, відновлення стародавніх звичаїв і обрядів, дальнішого піднесення духової культури гуцулів.

IX Гуцульський фестиваль був також розрахований на активізацію реклами про м. Надвірну та район.

Від конференції Гуцульських Товариств Америки і Канади і Гуцульського Дослідного Інституту представниками на цьому фестивалю з США були пані Катерина Домашевська, Анна Гараус і д-р Микола Домашевський.

ГУЦУЛЩИНА ПИШЕ СВОЮ ІСТОРІЮ

Передо мною чепурно й цікаво оформлена книга, — четвертий том Історії Гуцульщини, який тільки що з'явився з друку. Видали його у Львові, у видавництві "Логос", а створений був він за ініціативою наступних об'єднань—Гуцульського Дослідчого Інституту в Чікаго, Гуцульського Дослідного Інституту, відділення на Гуцульщині, Регіонального об'єднання дослідників Гуцульщини у Львові та його Косівського відділення й Конференції Гуцульських Товариств Америки і Канади. Є він продовженням, четвертою книгою, великої монографії "Історії Гуцульщини", перших три томи якої були випущені в 70-их і 80-их роках у Чікаго. Зовнішнім виглядом він дорівнює трьом попереднім томам, однак відрізняється від них і тематикою, щонайголовніше, своєю генезою. Річ у тому, що на відміну від перших трьох томів, які були створені вузькою групою діяспорних дослідників, при творенні цього четвертого співпрацювала ціла плеяда вітчизняних високо кваліфікованих спеціалістів різних ділянок науки. Співпраця українських науковців, що живуть обабіч океану, стали можливою щойно тоді, коли Україна відродилась як незалежна держава. Так що книга, про яку йде мова, — четвертий том Історії Гуцульщини, може послужити доказом того, якою корисною й успішною може бути співпраця України з діяспорою на полі культури. Головними редакторами книги є д-р Микола Домашевський з Чікаго — (родом з Микуличина) — й проф. Нестор Бибюк зі Львова — (родом з Косова).

Доброю можна назвати книжку тоді, коли зацікавлення читача зростає в міру загибелення його в текст. Вчитавшися в неї, важко відคลести її з рук. Цим критеріям якраз і відповідає книга, що передо мною. Щоб не бути голословною, я постараюся коротко вказати на основні моменти, які роблять її цікавою й вартісною.

В порівнянні з попередніми томами, тематика четвертого тому, — незвичайно

широка. Перший том подає загальні відомості про Гуцульський край і кілька спеціалізованих статей, а другий і третій, головним чином, присвячені історії гуцульських місцевостей. З матеріалів четвертого тому тільки кілька статей, так мовити б, поширяють тематику попередніх томів, за те більшість їх уводить цілий ряд тем зовсім нових і дуже різноманітних. При тому слід підредеслити, що всі статті написані на нележному науковому рівні й охоплюють вагому бібліографію. Серед статей, що доповнюють матеріали попередніх томів, доводиться згадати статтю п.з. "З хроніки заселення Галицької Гуцульщини" пера П. Сіреджука. Вона охоплює коротку розповідь про заселення Гуцульського краю й про виникнення та розвиток окремих місцевостей, в яких знайдено найдавніші хронологічні таблиці, що показують дати й документи, в яких знайдено найдавнії згадки про окремі місцевості Галицької Гуцульщини. Ця стаття, враз із таблицями, дає незвичайно цінні доповіді й уточнення до "Історії міст і сіл", поміщені в другому й третьому томах. У четвертому томі, в розділі "Будівництво та архітектура", аж шість праць, дуже детально розгортають цю тему. У цих статтях поєднано докладний, навіть ілюстрований, опис техніки дерев'яного будівництва із цікавими фактами зі щоденного життя гуцулів. Чотири із цих статей статтей належать відомому народному архітекторові України, І. Могитичу. Серед ілюстрацій дерев'яних церков, у цьому розділі, варто було б помістити хоч одну — дві світлини закарпатських церков "дерев'яної готики", це бо унікальні споруди.

Поруч згаданого розділу про будівництво, у книзі є ще такі розділи: "Природа", "Населення" й "Господарство", кожен з яких охоплює кілька обширніх статей на дану тему. У розділі "Природа", статтю п.з. "Геологічний" нарис Гуцульщини побудова на глибинних наукових дослідженнях, але, на жаль, перспективна

специфічно, для нефахівців незрозуміло термінологією. Щоб зробити цю, дуже цінну, статтю більш приступною для пересічного читача, треба би додати виноски з поясненнями окремих термінів. У статті про корисні копалини та їх використання вміщена дуже цікава розповідь про знахідки добре збережених тварин з передісторичної епохи, мамонта й носорогів — велетнів, що були здійснені 1907-го року, з озокеритової шахті, у Старуні. Праця про національні парки а заповітники дає дуже солідний огляд флори й фавни притаманної незайманним регіонам східних Карпат. Зі статті про демографічний стан населення довідуємося, що співвідношення між числом дітей і числом пенсіонерів на Гуцульщині є більш опитальним, ніж загальне цілого України, за те стан освіти є нижчий від загального.

У розділі "Господарство", — обширна стаття п.п. "Земельні відносини на Гуцульщині" пера Г. Гуцуляка й О. Микули доводить відомості про сучасний стан сільського господарства аж до 1-го січня 1999-го року. Кожен, хто хоч трохи цікавиться Гуцульчиною, чув про сплавлювання деревини гірськими ріками. А от розвідка п.з. "Лісотранспорт у Гуцульських Карпатах", Н. Библюка й М. Глушка, цікаво й детально описує цей, дуже оригінальний, притаманний гуцулам вид промисловості, ще й включає докладні ілюстрації гідротехнічних споруд. Стаття п.з. "Солевиробництво на Гуцульщині три тисячоліття тому", Л. Крушельницької й М. Бандрівського, веде нас у сиву давину за допомогою археологічних розкопок. На їх основі автори, незвичайно точно, вітдтворюють процес добування й виварювання солі, що проходив в добу фракійського галыштату (12–8 ст. до н. с.) на терені Галицької й Буковинської Гуцульщини. До статті про ліси й тартаки Делятинщини в 1880–1939 рр., буде до речі додати продовження в наступному томі про лісогосподарство після 1939–

го року. Запізнавшися з розділом "Господарство", можна зробити висновок, що зібрани в ньому праці доповнюють одна одну й, в сукупності, дають дуже докладний і глибинний опис економічного стану Гуцульського краю в минулому й сучасному.

При кінці книги поміщені коротка стаття про великі кам'яні мости — віядуки понад річкою Любіжнею. Віядук цей, що висотою дорівнював обом оцілілим мостам у Ворохті, стояв ще невесні, 1944-го року. Тепер на його місці, — якась гидка чавунна прокладина.

Ознайомившись із географічними картами, що поміщені у книзі, мушу висловити заввагу, що вони не узгоджені щодо границь Гуцульщини із більшою картою, яка знаходиться в першому томі. Різниця особливо різка на північно — східному пограничі, від якого нові карти відрізали великий шмат території, з місцевостями Делятином, Косовом, Кутами й Вижницею. Тим часом, скрізь у текстах іде мова про ці місцевості й околиці, як про складову частину Гуцульщини. Думаю, що в майбутньому компетентні особи повинні позитивно вияснити цю справу.

Вкінці треба висловити признання редакторам четвертого тому за добру й чисту мову: у текстах майже відсутні русизми (такі, як "паводок..."), як також непотрібні англізми (такі, як "моніторинг"). Дивно звучить в українській мові, яка з правила пропускає зайві проголосні, слово, "освідчений".

Закінчуячи цей короткий огляд, я хотіла б ще звернути увагу на те, що у всіх статтях книги, поруч великої ерудиції, з якою вони написані, відчувається ще й глибока любов до передмисту, себто до світу, що йому ім'я Гуцульщина". Напевно тому й написані ці праці таким теплим розповідним дискурсом, що робить їх читання справжньою приемністю.

ГУЦУЛЬСЬКІ КОЛЯДНИКИ В ЧІКАГО ЗАКОЛЯДУВАЛИ НА ЖУРНАЛ "ГУЦУЛЯ" У РІЗДВЯНИЙ ЧАС 1999/2000

Бродич д-р Володимир.....	50.00	Мироняк Анна	20.00
Гараус Анна	25.00	Матвішин Ярослав.....	20.00
Григорчук інж. Дмитро і д-р Наталія	100.00	Огаренко інж. Володимир і Любомира.....	25.00
Григорчук д-р Данило і д-р Христина.....	100.00	Огаренко Іван	25.00
Григорчук М. і Д.....	25.00	Огаренко Марія Т.....	25.00
Городинська Михайлина	20.00	Огаренко В.....	30.00
Гірняк Богдан.....	25.00	Плашкевич Омелян з родиною	25.00
Ватраль Богдан і Петруся	50.00	Пундій д-р Павло і Ореста	30.00
Домашевські Катерина і д-р Микола	50.00	Пацан Микола	20.00
Дичай Володимир і Софія.....	50.00	Попович інж. і Оля	50.00
Дзвинюк д-р Ярослав і Марія	50.00	Романюк Параска	25.00
Залуцька Софія.....	20.00	Сендунь Юрій і Оксана	20.00
Кінаш Микола і Ольга	50.00	Сендунь Дмитро і Стефанія	10.00
Кралька Стефанія.....	25.00	Ткачук д-р Богдан і Ореста	50.00
Кінащук Н.....	50.00	Харкевич д-р Мирослав і Олена	50.00
Матусяк Богдан і Ляриса.....	25.00	Шкрябі Іван і Василіна	60.00
Матусяк А.....	10.00	Шарун О.....	20.00
Каса "Самопоміч"	100.00	Заплітний Ярослав і Оля	50.00

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ

Список жертвводавців на відбудову читальні "Просвіта" в селі Микуличин.

Голова сільради Онутчак Анна Петрівна щиро дякує всім жертвводавцям і запрошує приїхати до Микуличина на відповічник.

Дзвінник Катерина	50.00
Дзвінник Марія і Ярослав.....	50.00
Домашевські Катерина і д-р Микола	200.00

Луцейко Марія (Львів)	50.00
Мироняк Анна	50.00
Олійник Катерина	20.00
Розольська Оксана	30.00
Сендунь Стефанія і Дмитро.....	50.00
Сендунь Оксана і Юрій	50.00
Яросевич Оля.....	50.00
Призвіще нечітко	25.00

Дороге Панство!

Пересилаємо чека даток на видання четвертого тому "Історія Гуцульщини" \$50.00.

Ви робите дуже корисну роботу.

Нам потрібно більше таких людей, які мають посвяту та любов до свого народу його культури, історії та традицій.

Ваша праця надзвичайно потрібна і тепер особливо на часі. Україні потрібно ідейних людей, таких, як Ви.

Маємо надію, що у Вас все в порядку. Дай Вам Боже здоров'я та сил.

Коли б у Вас була нагода бути в цих околицях то прошу повідомити нас. Ми радо гостили б Вас у себе.

Щиро здоровимо Вас
Ваші
Наталя та Ярослав Боднаруки

"ГУЦУЛЯ"

Редакція застерігає собі право скроочувати та корегувати статті.

Передрук матеріалів з "Гуцулій" дозволяється при умові подання назви журналу.

Статті—рукописи не повертається.

Передплата в ЗСА і Канаді на рік \$10.00.

Ціна окремого числа \$3.00

Передплата на рік в інших країнах:

Англія 35 шіл., Австралія 4 дол., Австрія 100 шіл., Аргентина 1,000 пез.,

Бельгія 200 фр., Німеччина 15 н.м., Франція 200 фр., Швеція 20 корон.

Передплату, пожертви на пресовий фонд, дописи й фотографії
посилати на адресу, що її подано на 2-ій сторінці обкладинки.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

У Нью Йорку:

Mrs. V. BILANIUK
4602 241st Street
Douglas, N. Y.
11362
Tel.: (212) 631-9102

У Клівленді:

Mr. S. FEDORAK
13344 Wolf Drive
Strongsville, Ohio
44136
Tel.: (216) 238-3159

В Австралії:

Mr. O. CABANIUK
77 Gaskell Street
Eight Mile Plains
QLD 4113
Australia

У Канаді:

Mr. W. KOSTIUK
1022 McCalman Bay
Winnipeg, Manitoba
R2L 1H4 Canada
Tel.: (204) 667-4659

У Канаді:

Ms. Victoria Stefaniuk
#23 14511 - 52 Street
Edmonton, Alberta
T5A 4M6
Canada

ЧЕРЕЗ ОЩАДНІСТЬ ДО КРАЩОГО ЗАВТРА

1-ий УКРАЇНСЬКИЙ ФЕДЕРАЛЬНИЙ ЩАДНИЧИЙ БАНК

"ПЕВНІСТЬ"

ВСЄСТОРОННЯ БАНКОВА ОБСЛУГА

Дирекція Першого Українського Федерального Щадничого Банку "Певність"
складає свої пайщиці побажання ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

1st SECURITY FEDERAL SAVINGS BANK

932-936 N. Western Avenue
2166 Plum Grove Road
DRIVE-UP
820 N. Western Avenue

Chicago, IL. 60622
Rolling Meadows, IL. 60008
CASH STATION
Chicago, IL. 60622

(312) 772-4500
(312) 991-9393
WALK UP
(312) 276-4144

Українська Федеральна Кооперативна Каса **САМОПОМІЧ**

47 років
На службі Українській громаді

Ощадностеве
кonto
Кожен долар заробляє
проценти щодня

Студентські
позички

Моргеджові позички
Для Вас понад 44 види позичок

Автоматичний
безготівковий переказ
(Дірект Діпозіт)

VISA та VISA GOLD
на 11,9%
без річної виплати

Відкритий кредит

Позички на авта

Комерційні позички

Шер-дрефт konta
Не потрібно певної суми на kontі.

SELFRELIANCE

Ukrainian Federal Credit Union

Illinois - Indiana - New Jersey

(773) 489-0520

**FEDERALLY
INSURED**

**Федерально
Забезпечені**

CASH STATION

Філії: Джерсі Сіті 201-795-4061; пар. св. Йосифа. Чікаго 773-589-0077; пар. св. Андрія, Блумінгдейл 630-307-0079; пар. Непорочного Зачаття, Палатайн 847-359-5911; пар. св. Петра і Павла, Пейлос Парк 708-448-6785; пар. св. Йосафата, Манстэр, Інд. 219-838-5300